

Kopenhag Siyasi Kriterlerinin Türkiye'nin Ulusal Güvenliğine Yansımaları

Zeyyat BANDEOĞLU*

Özet

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte yıkılan iki kutuplu dünya sistemi ile dünyanın hemen hemen her coğrafyasındaki devletler için ulusal güvenlik kavramı önemli bir dönüşüm yaşamaya başlamıştır. Soğuk Savaş döneminin önemli bir parçası olan Türkiye de dünya genelinde yaşanmaya başlayan bu dönüşümden muaf olmamıştır. Türkiye gibi pek çok devlet için ulusal güvenlik - hem Soğuk Savaş sırası hem de öncesinde- genel olarak geleneksel bir anlayış çerçevesinde ve ulusal devlet düzeyinde askeri bir bakış açısıyla tanımlanmaktaydı. Soğuk Savaş'ın bitmesiyle güvenliğin sadece tanımı değil alanı da genişlemiş ve güvenlik çalışmaları gündemine göç, çevre, demokrasi, insan hakları ve ekonomi gibi farklı konuları da almaya başlamıştır. Diğer bir deyişle, güvenlik askeri boyutunun ötesinde, sosyal, siyasi, iktisadi ve çevresel boyutları da kapsayacak şekilde genişlemiştir.

Soğuk Savaş'ın bitmesiyle Türkiye'nin ulusal güvenliğinde küçük çapta bir dönüşüm başlamıştı. Ancak gerçek manada bir dönüşüm, Türkiye'nin Kopenhag siyasi kriterleri çerçevesinde AB'ye aday ülkeymiş gibi 'ilerleme raporları' ile değerlendirilmeye başladığı 1998 Cardiff Zirvesi ile başlamıştır.

Bu makalenin amacı da AB'ye üyelik adına yerine getirilmesi gereken Kopenhag siyasi kriterlerinin Türkiye'nin ulusal güvenlikte yaşadığı bu kapsamlı dönüşümdeki rolünü ve etkisini inceleyip analiz etmektir. Yapılan analiz sonucunda AB üyelik sürecinde Kopenhag siyasi kriterlerini karşılama adına siyasi, hukuki, sosyal ve kültürel alanda yapılan yasal ve reformların Türkiye'nin ulusal güvenliğini dolaylı veya doğrudan etkilediği görülmüştür. Zira önceleri 'savunmacı reel politik' kapsamında bir güvenlik perspektifi benimseyen ve bu perspektif gereği her ulusal güvenlik 'sorununun' güvenlik konusu veya meselesi olarak görüp 'güvenlikleştiren' Türkiye, Kopenhag siyasi kriterleri kapsamında gerçekleştirilen yasal ve anayasal reformlar ile birlikte bu güvenlik perspektifini yavaş yavaş terketmeye başlamış yerine ise güvenliğin sadece askeri boyutunun olmadığı, siyasal, iktisadi, toplumsal ve kültürel boyutlarının da olduğu, ulusal güvenlik meselelerinde olağandışı yöntem

* Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi

ve araçlardan ziyade olağan yöntem ve araçların kullanıldığı bir güvenlik perspektifi - güvenlik dışı bırakma - benimseye başlamıştır.

Bu yeni güvenlik perspektifin ne derece başarılı olup olmadığı konusunda bir sonuca varmanın şu an için erken olduğu düşünülmektedir. İleriki yıllarda yapılacak araştırmalar bu konuda daha somut bulgular ortaya koyacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Kopenhag siyasi kriterleri, Türkiye, Ulusal Güvenlik*

Implications of the Copenhagen Political Criteria for Turkey's National Security

Abstract

With the end of the bipolar system after the dissolution of the Soviet Union, the national security concept has undergone significant change in many countries across the world. As an important player of the Cold War, Turkey was also not immune from this change. For many states including Turkey - both before and during the Cold War - the national security was defined mostly within the framework of a traditional and military security perspective. With the end of the Cold War, not only the definition of but also the sphere of security has been extended. With the extension of the security sphere, new issues such as immigration, environment, democracy, human rights, and economy have become important parts of the security studies' agenda. In other words, security has become multi-dimensional encompassing not only military but also social, political, economic and environmental aspects.

Turkey's national security has also started to undergo a transformation to some extent after the end of the Cold War. However, the genuine transformation of Turkey's national security began after the decision taken at the EU Cardiff Summit in 1998. The purpose of this article is to evaluate and analyze the role of the Copenhagen political criteria, which have to be fulfilled in order to be a member of the EU, in the transformation of Turkey's national security. At the end of the analysis it has been found that the large-scale legal and constitutional reforms realized in political, judicial, social and cultural spheres to fulfill the Copenhagen political criteria have a direct or indirect impact on the transformation of the Turkey's national security. Turkey which embraced a 'defensive real-politik' security perspective with a 'securitization' approach in the past has started to let off itself from this perspective and replace it with a multi-dimensional security perspective with a 'de-securitization' approach after the legal and constitutional reforms aimed at meeting Copenhagen political criteria. It is concluded that 'de-securitization' approach, which attaches great importance to using ordinary (normal) political means, methods and rules to deal with the security issues, has become the linchpin of Turkey's national security instead of 'securitization' approach, which emphasis on using extraordinary means and methods in dealing with security threats.

It is also concluded that it is quite early to come to a conclusion whether this new security perspective is successful or not in solving the Turkey's national security matters. The researches that will be done on this question in the coming years will come up with better answers and more tangible results.

Keywords: *Copenhagen Political Criteria, Turkey, National Security.*

GİRİŞ

Bir devletin bekasının ve devamının askeri, siyasi, iktisadi, sosyal ve kültürel güçlerin yardımıyla sağlanmasını ifade eden ulusal güvenlik kavramı, devletten devlete farklılık gösterebilmektedir. Her ne kadar böyle bir tanım yapılabilir de ulusal güvenlik kavramı uluslararası ilişkiler disiplninde en zor tanımlanan kavramlardan biridir. Zira, 'güvenlik' kavramı 'barış', 'onur', ve 'adalet' kavramları gibi müphem bir kavramdır. Bir devletin coğrafi konumu, tarihi, hedefleri, ulusal çıkarları, yer altı ve yer üstü zenginlikleri o devletin ulusal güvenlik tanımını ve anlayışını etkilemektedir. Tüm bunları göz önüne alan devletler öncelikle varlığının temellerini, neyin kendisi için hayati, vazgeçilmez ve olmazsa olmaz olduğunu belirlemede ve ona göre ulusal güvenlik politikaları ve stratejileri üretmektedirler. Bu genel anlayış çerçevesinde kurulduğu tarih olan 1923 yılından beri ulusal güvenlik politikaları ve stratejileri oluşturulan Türkiye'de ulusal güvenlik¹ tanımı resmi olarak ilk defa 2945 sayılı Milli Güvenlik Kurulu (MGK) ve bu kurumun Genel Sekreterlik yasasında yapılmıştır: “*Ulusal güvenlik devletin anayasal düzeninin, milli varlığının, bütünlüğünün, milletlerarası alanda siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik dâhil bütün menfaatlerinin ve ahdi hukukun her türlü iç ve dış tehditlere karşı korunması ve kollanmasını ifade eder*”.²

Böylesi bir hedefle güvenlik politikaları oluşturan Türkiye'nin ulusal güvenlik anlayışının en temel iki ayağını ise diğer ülkelerde de olduğu gibi 'ulusal bağımsızlık' ve 'toprak bütünlüğü' oluşturmuştur. Ulusal güvenliğin bu iki önemli ayağını koruma saiki ve eskiden beri sürüp gelen 'Sevr sendromu'³ nedeniyle, Türkiye, sürekli olarak bir teyakkuz halinde

1 Ulusal güvenlik kavramının tanımı 1982 Anayasası'nda yapılmamıştır. Kavramın kapsamlı ilk tanımı 1982 Anayasasının Milli Güvenlik Kurulu (MGK) ile ilgili 118. maddesine binaen çıkartılan 2945 sayılı 'MGK ve MGK Genel Sekreterliği Kanunu'nda yapılmıştır

2 Milli Güvenlik Kurulu (MGK) ve Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Kanunu, Resmi Gazete, Sayı 25340, 8 Ocak 2004, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/01/20040108.htm> (Erişim tarihi:09.01.2011). Ayrıca bkz: T.C Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Resmi İnternet Sayfası, <http://www.mgk.gov.tr/index.php/kurumsal/mevzuat/mgk-gensek-yonetmeligi> (Erişim tarihi: 09.01.2011).

3 'Sevr Sendromu' Osmanlı İmparatorluğu'nun I.Dünya Savaşı'nın galileriyle imzaladığı 1920 tarihli Sevr Antlaşması ile yapılmak istendiği gibi kuruluşundan bu yana Türkiye'yi bölüp parçalamak isteyen iç ve dış düşmanların varlığına yönelik algı veya inanç olarak tanımlanabilir. Bu 'sendromun' en bariz etkilerini modern Türkiye'yi kuranların hatıratlarında, söylevlerinde ve demeçlerinde bulmak mümkündür. Örneğin, Mustafa Kemal Atatürk'ün Gençliğe Hitabe'sinde ve Nutuk'ta, İsmet İnönü'nün ve diğer kurucu kadronun hatıratlarında "Sevr etkisi" çok canlıdır. Mevcut hükümetin (61. Hükümet) Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'na göre ise, Sevr, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş sürecinin bir darboğazıdır. Bu darboğaz yaşanmış ve aşılmıştır. Artık yaşanmış olması ne Türkiye'nin sürekli bir şekilde bu darboğazın ürküntüsü içinde yaşamasını ne de bu darboğazın aşılmasını sağlayan zaferin kazanımlarını hatırlayarak rehavete düşmeyi ge-

askeri tehditleri merkeze alan bir anlayışla ulusal güvenlik politikalarını şekillendirmiştir. Nitekim oluşturulan dış politikaların ekseninde hep güvenlik kaygıları yer almıştır. Türkiye’de güvenliğe verilen tarihsel önemin en önemli sebeplerinden biri Türkiye’nin Osmanlı İmparatorluğu’nun devamı olmasıdır. Toprağa, toprağın devamına ve topraksal bütünlüğüne önem verme, Osmanlı’dan devralınmış siyasi bir gelenektir. İmparatorluğun bölünmesini hızlandıran milliyetçi hareketler ve toprak kaybıyla sonuçlanan savaşlar güvenlik sendromunu tetiklemiştir. Osmanlı’nın son zamanlarında denenen Osmanlıcılık ve Batılılaşma gibi yöntemler ve reformlar İmparatorluğun parçalanmasını engelleyememiş ve bu durum modern Türkiye’de güçlü bir güvensizlik ve şüphelik duygusu yaratmıştır. Dolayısıyla Türkiye’nin güvenlik aktörleri arasında şüpheli ve temkinli bir tutumla hareket etme bir değer olarak algılanmaktadır.⁴

Ulusal güvenlik endişelerinin bir ‘sendrom’ haline gelmesinin en önemli nedenlerinden biri de, Türkiye’nin coğrafi açıdan stratejik bir konumda olmasıdır. Türkiye, Balkanlar ve Kafkasya’nın kesiştiği, Akdeniz ve Karadeniz gibi iki önemli denizi birbirine bağlayan su yollarına hâkim, Orta Doğu ve Orta Asya’nın zengin enerji kaynaklarının taşınmasında en önemli güzergâhlardan birini oluşturan bir coğrafyada yer almaktadır. Diğer taraftan Türkiye; dünyada öncelikli sırada yer alan çatışma alanlarına ve muhtemel kriz bölgelerine komşudur. Üç kıtada hâkimiyet kurmuş bir imparatorluğunun kalıntıları üzerine, büyük bir ulusal mücadele ile kurulmuş olan modern Türkiye’nin sosyal yapısı da bu güvenlik endişelerinin arkasındaki diğer önemli bir etmendir.

Soğuk Savaş yıllarında tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de ulusal güvenlik uluslararası yapı tarafından belirleniyordu. Devletlerin ideolojik eğilimleri ile ülke sınırları dışından gelecek tehditler özellikle askeri tehditler önemliydi. Bu durumun Türkiye için de geçerli olduğu söylenebilir. Zira modern Türkiye’nin kuruluşundan Soğuk Savaş’ın sona erdiği 1990’lara kadar, güvenlik politikaların oluşturulmasında ve uygulanmasında, yakın coğrafyadaki ülkelerden gelen askeri tehditlerin daha belirleyici olduğu görülmektedir. Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle, askeri tehditlerin güvenlik politikalarında oynadığı belirleyici rol tedrici olarak azalmıştır.

rektir. Sevr’i hatırlamak ve bilmek, Sevr’e giden süreçteki zaafın soğukkanlı bir tahlille değerlendirilmesini sağlıyorsa anlamlıdır; aksi durumda, Sevr’in pasifize eden ve defansif bir tavra sürükleyen psikolojik bir eziklik duygusunu doğurması Türkiye’nin atılım gücünü kırmaktadır. Bkz. Ahmet Davutoğlu, **Stratejik Derinlik: Türkiye’nin Uluslararası Konumu**, Küre Yayınları, İstanbul, 2009, s. 61.

4 Mustafa Aydın, “Securitization of History and Geography: Understanding of Security in Turkey”, *Southeast European and Black Sea Studies*, 2003, Volume 3, Issue 2, p. 163-64.

Bu sadece Türkiye'ye özgü olan bir durum değildir. Nitekim dünyanın hemen hemen her coğrafyasındaki devletler için ulusal güvenlik kavramı, özellikle Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte yıkılan iki kutuplu dünya sistemi ile dönüşüme uğramıştır. Hem Soğuk Savaş sırası hem de öncesinde güvenlik genel olarak geleneksel bir anlayış çerçevesinde ve ulusal devlet düzeyinde askeri bir bakış açısıyla tanımlanmaktaydı. Güvenliğin ancak devlet eliyle ve devletin güvende olmasıyla sağlanacağı fikrinin hâkim olduğu bu dönemlerde, doğası gereği anarşik olan uluslararası sistemde devletler kendi kendine yardım ilkesi çerçevesinde bekalarının korunması ve devam ettirilmesi amacıyla sürekli mücadele içinde ve güç peşindeydiler. Soğuk Savaş sonrası ise, güvenliğin sadece tanımı değil alanı da genişlemiş ve güvenlik çalışmaları gündemine göç, çevre, insan hakları ve ekonomi gibi farklı konuları da almaya başlamıştır. Güvenliğin tanımını derinleştirmeye ve alanını genişletmeye yol açan bu çalışmalar, birey-insan güvenliği anlayışından uluslararası-küresel güvenlik anlayışına kadar geniş bir yelpazede tartışmayı yürütmüşlerdir. Diğer bir deyişle, ulusal güvenlik askeri boyutunun ötesinde, sosyal, siyasi, iktisadi ve çevresel boyutları da kapsayacak şekilde genişlemiştir. Bu dönüşümün yaşanmasında her ne kadar iki kutuplu dünya sisteminin çökmesi merkezi bir rol oynamışsa da, bazı diğer faktörler de bu dönüşümü derinleştirip şekillendirmiştir. Bunların başında, kimilerinin 'asimetrik tehdit' olarak adlandırdığı terörizm, nükleer, kimyasal ve biyolojik silahlanma, insan ve uyuturucu kaçakçılığı, organize suçlar gibi tehditler ile 'mikro milliyetçilikten' kaynaklanan bölgesel savaşlar ve çatışmalar ile küresel ısınma ve hava kirliliği gibi çevresel sorunlar gelmektedir. Güvenliğin fiziksel zeminden giderek bağımsızlaşması, tehditlerin çeşitlenmesi ve kimlik konularının ağırlık kazanması güvenliğin alanının genişlediğine işaret etmektedir.⁵

Güvenlik alanının genişlemesi özellikle iki kutuplu dünya sisteminin tarih olmasıyla kendini göstermeye başlamıştır. Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla sona eren iki kutuplu uluslararası sistem sonrasında dünya genelinde barış ve huzur dolu günlerin geleceği konusunda var olan iyimser ve umutlu hava, asimetrik tehditler olarak da adlandırılan terörizm, etnik milliyetçilik, şovenizm, organize suçlar, çevresel sorunlar, ekonomik güvenlik, kitle imha silahları gibi yeni tehditlerin ortaya çıkmasıyla ortadan kalkmış ve dünya geneline belirsizlik ve istikrarsızlık hâkim olmaya başlamıştır.

21.yüzyıl dünya ve insanlık için durağanlığın ve öngörülebilirliğin yerini belirsizliklere bıraktığı bu belirsizliklerin de farklı tehdit algılamala-

5 Victor D. Cha, "Globalization and the Study of International Security", *Journal of Peace Research*, 2000, Volume 37, Issue 3, p. 391.

rına yol açtığı bir dönemdir. İnsanlığın karşı karşıya olduğu bu tehditler çok boyutlu ve öngörülmesi zor belirsizliklerdir. Soğuk Savaş döneminin tanımlanmış askeri tehditleri yerini bilgi teknolojilerindeki gelişmelere paralel olarak farklı ve yeniden yapılanmış stratejilere bırakmıştır. Körfez Krizi, Yugoslavya'nın parçalanması, 11 Eylül saldırıları, bölgesel çatışmalar, ekonomik krizler, çevre ile ilgili problemler (özellikle nükleer atıklarla ilgili olanlar) tehdit algılamalarını tek boyut olan askeri boyuttan çıkarmış, artık tehdidin; ekonomiden, sosyal olaylardan, politikadan ve çevreden bağımsız düşünülemediğini gözler önüne sermiştir.

Diğer bir deyişle, klasik güvenlik anlayışının temeli olan devletin fiziksel güvenliği anlayışı değişime uğramıştır. Artık devletin güvenliğinin yanı sıra, bireyin ve toplumun güvenliği de bu yeni güvenlik anlayışında yer almıştır. Güvenliğe sadece askeri boyuttan yaklaşma anlayışı yerine, güvenliğin ekonomik, siyasal, sosyal ve çevresel boyutları da kapsayan bütüncül bir yaklaşım benimsenmesinin gerekliliği ortaya çıkmıştır. 31 Mayıs 2007 tarihinde Harp Akademileri Komutanlığı'nda 'Güvenliğin Yeni Boyutları ve Uluslararası Örgütler' konulu sempozyumda konuşan 25'inci Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Yaşar BÜYÜKANIT yaptığı konuşmada güvenlik olgusunda yaşanan değişimi şöyle izah etmiştir:

"...Güvenlik algılamalarında meydana gelen değişimin en önemli sebeplerinden birisi, tehdidin tek boyutlu, devletten devlete olma klasik konumundan çıkarak, asimetrik ve çok boyutlu bir konuma ulaşmasıdır...2003 yılında meydana gelen 14 savaş içinde çatışan her iki tarafın devlet olduğu tek bir savaş meydana gelmiştir: ABD-Irak Savaşı. Bu durumdan anlaşıldığı üzere yeni dönemde savaşan aktörler değişmiştir... Güvenlik, hepimizin çok iyi bildiği gibi, çok boyutlu bir kavramdır. Bugün artık güvenliği, içinde sadece askerî değil, siyasi, hukuki, ekonomik, sosyolojik ve psikolojik etmenlerin olduğu bir çerçevede tanımlamak gerekmektedir..."⁶

Tüm dünyada ulusal güvenlik kavramında yaşanan dönüşümden Türkiye de önemli derecede etkilenmiştir. Küresel düzeyde yaşanan bu değişime paralel olarak Türkiye ulusal güvenlik politikalarını yeniden şekillendirmek zorunda kalmıştır. İki kutuplu sistemin çökmesi ile küresel çapta ulusal güvenlik kavramında meydana gelen dönüşüm, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de tedrici bir şekilde gerçekleşmiştir. Türkiye, Sovyetler'in dağılıp iki kutuplu sistemin ortadan kalkmasıyla en büyük dış tehdit olarak adlandırdığı Sovyetler Birliği'nden her ne kadar kurtulmuş ise de, yakın coğrafyasındaki, Yunanistan, Ermenistan, İran ve Suriye'den

6 Yaşar Büyükanıt, 'Güvenliğin Yeni Boyutları ve Uluslararası Örgütler, **Uluslararası Güvenlik Sempozyumu Açılış Konuşması**, 31 Mayıs-1 Haziran, Harp Akademileri, İstanbul, 2007.

gelen tehditler bu dönüşümün zamana yayılmasına neden olmuştur. Ulusal güvenlik kavramında zamana yayılarak yaşanan bu dönüşüm özellikle etnik temelli terör faaliyetlerinin artmasıyla ivme kazanmıştır. Bu terör faaliyetlerinin ciddi boyutlara ulaşması ve dış kaynaklı askeri tehditlerin ortadan kalkması ya da marjinal bir düzeye gelmesiyle ulusal güvenlik politikalarındaki dış tehditlerin belirleyici rolü tedrici olarak azalmaya başlamış, etnik temelli terör gibi iç tehditler, ulusal güvenlik politikalarının belirlenmesinde merkezi bir konuma gelmiştir. Tehdit algılamalarında yaşanan bu dönüşüm doğal olarak kendini ulusal güvenlik olgusunda da göstermiş ve Türkiye daha farklı bir çerçevede güvenlik politikaları ve stratejileri üretmeye başlamıştır.

Sovyetler'in dağılmasıyla Türkiye'nin ulusal güvenliğinde yaşanmaya başlayan dönüşüm 1999 yılındaki Helsinki Zirvesi sonrası Türkiye'nin Avrupa Birliği (AB)'ne adaylığının teyit edilmesiyle hızlanmıştır. Nitekim 'ulusal güvenlik' kavramı ve bu kavrama bağlı olarak asker-sivil ilişkileri, insan hakları ve demokratikleşme gibi konular Türkiye'nin AB üyelik sürecinde ortaya çıkan en hassas tartışma konuları olmuştur. Özellikle 2001 yılında dönemin Başbakan Yardımcısı olan Mesut Yılmaz'ın, lideri olduğu Anavatan Partisi'nin 4 Ağustos 2001 tarihli Kongresi'nde yaptığı konuşmayla AB reformlarının ve ulusal güvenliğin önündeki en büyük engelin 'ulusal güvenlik sendromu' olduğunu söyleyerek kamuoyunda daha fazla tartışılmasına neden olmuştur:

"Avrupa Birliği'ne uyum çalışmaları sırasında karşılaştığımız bir güçlüğü de sizlerle ve milletimizle paylaşmak istiyorum. Bu güçlüklerin başında Türkiye ne yaparsa yapsın Avrupa'nın onu üyeliğe kabul etmeyeceğine dair yerleşmiş bir kanaat gelmektedir. Türkiye ne yaparsa yapsın Avrupa onu üyeliğe almaz düşüncesini zihinlerden kazımanın ve Avrupa'nın samimiyetini test etmenin tek bir yolu vardır. Üyelik için iç bünyede yapmamız gereken çalışmaları bir an önce tamamlayıp, Avrupa Birliği'nin kapısını çalmak. Türkiye tam üyelik için aday ülkelerin yerine getirmesi gerekli kriterleri yakalamıştır, haydi artık müzakere masasına oturalım demek... Bunu yapmamız, Türkiye'yle ilgili kesin bir karara varması için Avrupa'yı zorlamamız demektir. Avrupa'yı böyle kesin bir tavır almaya zorlamadığımız sürece, Türkiye belirsizliklerle boğuşacaktır. Avrupa Birliği uyum çalışmalarındaki engelleyici rolü konusunda herkesin az çok bilgi sahibi olduğu, ancak üç maymunları oynadığı bir tabu var. Ulusal güvenlik gerekleri... Ya da daha doğru bir isimlendirmeye ulusal güvenlik sendromu. Bugün bu tabunun üzerindeki perdeyi çekip almanın zamanı gelmiştir. Ulusal güvenlik, bir devletin bekasını sağlamayı amaçlayan son derece gerekli bir kavramdır. Bu kavramın bugünkü kullanım tarzı, tam aksi yönde cereyan etmektedir. Ulusal güvenlik kavramı, devletimizin geleceğini sağlamastraştırıcı her adımın engelleyicisi konumuna getirilmiştir. Devletin bekasını sağlayacak bir

*kavramı, devletin can damarlarını keser hale getirmeyi dünya üzerinde yalnız Türkiye becerebilirdi. Nitekim de öyle olmuştur... Türkiye’de değişimin anahtarı, ulusal güvenlik kavramında saklıdır. Ulusal güvenlik gereğiyle devletimizin bekasını sağlamlaştıracak, milletimizi rahat ve huzura erdirecek adımlar atılması adeta imkânsızlaştırılmaktadır. Türkiye, eğer bir adım ileriye gitmek istiyorsa bu sendromdan kurtulmalıdır. Ulusal güvenlik kavramının muhtevası ve gerekleri, kamuoyunun tartışmasına açılmalıdır. Değişime adım atmanın, rotamızı Avrupa’ya çevirmenin gerçek anahtarı, şartı ulusal güvenlik kavramının kapsam ve sınırlarını belirlemektir. Bu noktada Anaatan Partisi olarak üniter devlet yapımız ile rejimimizin laik karakterinin korunması vazgeçilmez bir şart olarak gördüğümüzün altını çiziyorum. Bu konulara aynı çerçevede yaklaşmayanlarla paylaşacağımız hiçbir şey yoktur. Partimizin kapısı da bu insanlara kapalıdır. Ancak, biz ulusal bütünlüğümüzü ve laik rejimimizi muhafaza ederek, hak ve özgürlüklerin alanının genişletilebileceğine bütün samimiyetimizle inanıyoruz... Bundan da öte, hak ve özgürlük alanı genişledikçe toplumsal barışın kökleşeceğine devletimizin yapısının da sağlamlaşacağına inanıyoruz. Tarihin tespiti de bu yöndedir. Uygar ulusların gidişi de bu yöndedir... Bölücü terör ve irtica tehlikesine ilişkin yakın zamana kadar yaşadıklarımızı unutmadık. Devletimizin bu iki tehlike karşısında da uyanık ve tedbirli olmasını elzem görüyoruz. Ancak bu iki alanda yaşanan sıcak mücadelenin yaralarını sarmamızın zamanı gelmiştir. Bu yaraları sarmamız, devletimizin karşısındaki tehlikeyi büyütmez, aksine vatan-daşlarımızın gönüllerinin kazanılmasına imkân sağlar. Bunu da ancak, ulusal güvenliği bir sendrom olmaktan çıkarıp, geleceği kucaklayan çağdaş bir anlayışa kavuşturarak yapabiliriz. Bir milletin kendi ulusal güvenlik gereklerine riayet etmemesi ve kayıtsız kalması düşünülemez. Ancak, bu ülkenin geleceği için atılması gerekli her ileri adımın ulusal güvenlik gereğiyle kesilmesini de kabul etmek mümkün değildir. Ülke olarak tarihte yaptığımız bir yanlışlığı sanki bugün yine tekrarlıyoruz. Geçmişte hiç de doğru olmayan ve dine de zarar verecek bir şekilde her yeniliği “din elden gidiyor” diye önlemeye çalışmak, ülkeye de dine de büyük zarar vermiştir. Endişemiz o dur ki, her açılımın önünün ulusal güvenlik elden gidiyor gereğiyle kesilmesi, hem ülkemizin geleceğine hem de ulusal güvenliğimize büyük zararlar verecektir”.*⁷

Yaşanan bu tartışmalara paralel olarak Türkiye AB’ye tam üye olma yolunda Kopenhag siyasi kriterleri çerçevesinde siyasi, hukuki, sosyal ve kültürel alanlarda kapsamlı reformlar ve yasal düzenlemeler yapmıştır. İşte bu çalışma 1998 yılında Cardiff’te yapılan AB Konseyi Zirvesi’nden bu yana AB’ye tam üyelik adına Kopenhag siyasi kriterlerinin Türkiye’nin ulusal güvenliğine etkisinin ne olduğu problem sahası olarak kabul edilecek ve konu Kopenhag Okulu Güvenlik Teorisi çerçevesinde açığa kavuşturulup analiz edilecektir.

7 NTV Resmi İnternet Sayfası, <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/97935.asp> (Erişim tarihi: 10.01.2011).

KAVRAMSAL ARKA PLAN

1. Kopenhag Okulu Güvenlik Teorisi:

Güvenlik konusunda farklı yaklaşımlar ortaya koyan diğer bir akım ise Kopenhag Okulu'dur. Kopenhag Okulu görüşlerinin kökleri 1983 yılında Barry Buzan tarafından kaleme alınan 'Politika Hedefi Olarak Bölgesel Güvenlik (*Regional Security as a Policy Objective*)'⁸ adlı makalesine dayanmaktadır. Yine Buzan'ın 1991'de yayınlamış olduğu 'İnsanlar, Devlet ve Korku: Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Uluslararası Güvenlik Çalışmaları için Bir Gündem (*People, State and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*)'⁹ adlı çalışması ile bu ekolün güvenlik teorilerine sunduğu en önemli kavram olan güvenikleştirme kavramının gelişimine önemli katkıda bulunmuş ve bunun Soğuk Savaş sonrası döneme uyarlanması açısından önemli rol oynamıştır. Daha sonraki yıllarda Ole Waever ve Jaap de Wilde'in de yaptığı katkılarla genel çerçevesi belirlenmiş 'güvenikleştirme' kavramı adı geçen yazarlarca 1998 yılında kaleme alınan 'Güvenlik: Analiz için Yeni Bir Çerçeve (*Security: A New Framework for Analysis*)'¹⁰ adlı çalışmayla güvenlik teorilerine yeni bir bakış açısı getirmişlerdir. 'Güvenikleştirme' ve bunun tersi olan 'güvenlik dışı bırakma' sorunsalları ilerleyen kısımlarda daha ayrıntılı açıklanacaktır. Öncelikle bu ekolün güvenlik teorilerine getirmiş olduğu diğer bir anlayış olan 'genişletilmiş güvenlik' anlayışı irdelenecektir.

Akımın önde gelen isimlerinden biri olan Buzan, "güvenliği devletlerin ve toplumların tehditlerden kurtulma arayışları ve rakip güçlere karşı bağımsız kimliklerini ve işlevsel bütünlüklerini koruma yetenekleri"¹¹ olarak tanımlayarak güvenlik konusuna klasik askeri bakış açısından farklı bir biçimde yaklaşmış ve 'genişletilmiş güvenlik' kavramını ortaya koymuştur.¹² Buzan'a göre güvenliğin askeri, siyasi, ekonomik, sosyal ve çevresel olmak üzere

8 Barry Buzan, *Regional Security as a Policy Objective: The Case of South and Southwest Asia*, A.Z.Rubinstein (ed.), *The Great Game: The Rivalry in the Persian Gulf and South Asia*, Praeger, New York, 1983.

9 Barry Buzan, *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*, Lynne Rienner, Boulder; Harvester Wheatsheaf, Hempstead, 1991.

10 Barry Buzan vd., *Security: A New Framework for Analysis*, Boulder and London, Lynne Rienner Inc., 1998.

11 Barry Buzan, "New Patterns of Global Security in the Twenty-First Security", *International Affairs*, 1991, Volume 67, Number 3, pp: 431-51. s.433.

12 A. Şevket Ovalı, "Masadan Sahaya Geçiş: Yeni Güvenlik Kurgusunun Uluslararası Politikadaki Yansımaları", 2004, Avrasya Dosyası Cilt: 10, Sayı :4 s. 119.

beş ayrı boyutu (sektörü) bulunmaktadır.¹³ Askeri tehditler güvensizliğin tek kaynağı olmayıp diğer sektörlerdeki güvensizlikler de bir tehdit kaynağı olarak hem kendi başına hem de askeri sektöre taşınarak bir güvensizlik kaynağı oluşturabilmektedir.

Devletin askeri saldırı ve savunma kabiliyetleri ve diğer devletleri bu çerçevede algılayışı askeri güvenlik kavramını oluşturur. Siyasi güvenlik, hükümet sistemleri ile ideolojilerinin meşruluğu ve istikrarına dayanmaktadır. Ekonomik güvenlik, devletin gücü ve refah seviyesinin belli bir seviyeye ulaşmasını sağlayan kaynaklar, finans ve pazarlara ulaşımı ile ilgilidir. Sosyal (toplumsal) güvenlik, geleneksel dil, kültür, dini ve ulusal kimlik ve adetlerin devamı için kabul edilebilir koşulların sürdürülebilmesidir. Çevresel güvenlik ise tüm insanlığın bağlı olduğu gezegenin biyolojik yapısının korunması ile ilgilidir.

Güvenlik alanının 'genişletilmesinin' yanında bir de 'derinleştirilip' başta bireyler olmak üzere devlet dışı yapılar ve oluşumlarla grupların güvenlik endişelerini de kapsayacak şekilde 'insan güvenliği' merkeze alınmalıdır. İnsan güvenliği merkezli güvenlik anlayışı, klasik yani devlet merkezli güvenlik anlayışının önem vermediği veya görmediği konuları da güvenlik mülahazalarının içine sokmuştur. Devletten ziyade birey veya insan güvenliğini merkeze oturtan bu güvenlik anlayışında güvenlik, özgürleşmeye yani bir bireyin güvenlik kaygısı duymadan istediği ve yapabileceği her şeyi yapması ve gerçekleştirmesine de hizmet etmektedir. Yine bu güvenlik anlayışına göre, güvenlik endişelerinin kaynağı dışarıda aranmamalıdır. Güvenlik kaygılarının diğer bir deyişle güvensizlik duygusunun kaynağı içeriden gelmektedir. Pek çok devlet çeşitli insan hakları ihlalleri veya şiddet uygulamaları ile kendi toplumlarında ve vatandaşları arasında güvenlik sorunu oluşturmaktadır. Devlet merkezli güvenlik anlayışına karşı geliştirilen insan güvenliği merkezli güvenlik anlayışında, devletlerin güvenliğinin ancak vatandaşlarının güvende olduğu sürece sağlanabildiği fikri ön plana çıkmıştır.¹⁴

Güvenlik bir 'söylem-eylem' olarak anlaşılmalı diyen bu ekolün önemli bir ismi olan Waever'a göre, bir eylem konuşulduğu, söze döküldüğü ve ifade edildiği anda gerçekliğe dönüşür.¹⁵ Bir konunun güvenlik meselesi haline gelmesi yani güvenikleştirilmesi, o konunun güvenlik konusu veya

13 Buzan, 1991, a.g.e., s.433.

14 Barry Buzan ve Ole Waever, After the return to theory: the past, present and future of security studies, Alan Collins, (ed.) **Contemporary Security Studies**. Oxford University Press, Oxford, UK, 2007.

15 Ole Waever, Securitization and Desecuritization, Ronnie D. Lipshutz (ed.), **On Security**, New York: Columbia University Press, 1995, s. 46-86.

meselesi olarak sunulması ile mümkün olur. Güvenlik herhangi bir yerde keşfedilmeyi bekleyen bir olgudan ziyade kendi kendine göndergeseldir. 'Güvenliği' telaffuz eden devletin bir aktörü, bir konuyu belirgin bir alana çekip olağandışı araçlarlar veya yöntemler kullanabilmektedir.

'Güvenlikleştirme' veya 'güvenlik dışı bırakma' sorunsalı üzerine geliştirilen Kopenhag ekolüne göre, tehdit ve güvenlik, toplumsal olarak kurgulanmaktadır. 'Güvensizlikleştirme', yaklaşımı daha çok 1998 yılında Bary Buzan, Ole Waver ve Jaap De Wilde tarafından yazılan 'Güvenlik: Analiz için Yeni Bir Çerçeve (Security: A New Framework for Analysis)' adlı kitapta geçmektedir.¹⁶

Bu ekole göre, güvenliğin nesnel bir koşulu veya ortamı olamaz, çünkü zaman ve mekân bağımlıdır. Yani, güvenlik, ontolojik olarak verili bir duruma işaret etmez.¹⁷ Her konu ve konum özeldir ve güvenliği kurgulayan aktörlerle doğrudan ilişkilidir. Diğer bir ifadeyle, neyin veya kimin neden ve kimden korunması gerektiği meselesi, bu durumu dillendiren ve dillendirme ile beraber bir tür eyleme de geçiren kişi ve söylemlerin meselesidir. Tehdit algılamaları, tehditleri ortaya koyan ve belirli bir kabul neticesinde bunları tehdit olarak alan tarafların iletişimi neticesinde ortaya çıkmaktadır. Yani güvenlikleştirme bir 'arama (telefon çağrısı) ve cevap verme' sürecidir. Bu süreçte güvenlik aktörü güvenlikle ilgili bir konu hakkında 'çağrı' yapmakta ve bu 'çağrı' karşı taraftan kabul görece şekilde cevaplanmaktadır. Mevzu bahis konunun güvenlik meselesi haline gelmesi ve bu konuyla mücadele normal politikanın dışında acil ve sıra dışı araçların ve yöntemlerin kullanılması için kabul görmeyen yeterli seviyede olması gerekmektedir aksi takdirde güvenlikleştirme süreci başarısızlıkla sonuçlanır.

Diğer bir deyişle güvenlik sosyal yapısalıcıdır ve karşılıklı özeldir. Bu açıdan bir meselenin güvenlik meselesi haline gelmesi o meselenin gerçekten de bir tehdit olup olmadığından ziyade, onun tehdit olarak sunulup sunulmadığına bağlıdır.¹⁸ Yani bir konunun güvenlik meselesi haline getirilmesi için söyleme ihtiyaç vardır fakat söylem tek başına yeterli değildir.¹⁹ Söylemde bulunan aktörün de bir güvenlik aktörü olması gerekir yani yetkili olması ve bu yetkinin de ona toplum tarafından verilmesi

16 Buzan Vd., 1998, a.g.e.

17 Alex Bellamy ve Matt Mcdonald, "Securing International Society: Towards an English School Discourse of Security", *Australian Journal of Political Science*, 2004, Volume 39, Number 2, s. 309.

18 Buzan Vd., 1998, a.g.e., s. 24.

19 Buzan Vd., 1998, a.g.e., s. 29-30.

gereklidir ayrıca bu söylemin toplum tarafından kabul görmesi de şarttır. Bu şekilde oluşan güvenlik konusu toplum içinde karşılıklı algılama ve etkileşim içinde oluşur ve sosyal bir şekilde yapılandırılır. Güvenlik aynı zamanda kendi kendine göndergeseldir. Yani bir konu güvenlik meselesi ilan edildikten sonra güvenlik meselesi haline gelir ve artık o konu normal sepetten alınıp güvenlik sepetine konulmuştur. Yani artık konu güvenikleştirilmiştir. Bu konuya yaklaşımlar ve tedbirler olağanüstü olacaktır. Zira güvenlik aktörüne göre karşılaşılan tehdit yaşamsaldır. Bu bağlamda, askeri güvenliğin göndergesi devlet (toprak bütünlüğü, egemenlik) iken toplumsal güvenliğin göndergesi kimlik (grubun kimliğinin korunması) veya siyasi güvenliğin göndergesi devlet veya rejimin korunması olabilmektedir. Buradan da görüleceği gibi bütün konular birbirlerini etkilemekte ve değiştirmektedir.²⁰

Güvenlik aktörleri, diğer bir deyişle güvenlik elitinin söylemleri çok önemlidir. Güvenlik aktörünün bir konuya yaklaşımı büyük önem arz etmektedir. Herhangi bir konuya daha fazla önem atfedilmesi ve olağandışılık verilmesiyle güvenlik aktörleri bu konunun olağan politikaların dışına çıkabilecek bir şekilde olağandışı yöntem ve araçlarla ele alınmasını isterler. Waever'in "*normal bir şekilde oynanan oyunun siyasi kurallarının bozulması*"²¹ olarak adlandırdığı bu sürece 'güvenikleştirme' denir. 'Güvenikleştirme', belirli bir sorunun nasıl ve niçin güvenlik sorununa dönüştüğünü ve yaşanan süreci açıkça gösterir. Yani herhangi bir sorun siyasal alanın dışından (*nonpoliticized*), siyasal alana (*politicized*), oradan da güvenlik alanına (*securitized*) geçiş sürecini anlatır.

Bu süreç ulusal güvenlik menfaatlerin tanınmasında ve tehdit algılamasının oluşmasında veya şekillenmesinde ve dolayısıyla ulusal güvenlik politikaların oluşturulmasında güvenlik aktörlerine belirleyici olma rolünü vermektedir. Kısacası, 'güvenikleştirme' bir konunun ya da meseleinin güvenlik konusuna dönüşmesinde ya da güvenlik meselesi boyutuna taşınmasında belirleyici role sahiptir. Waever, güvenikleştirmeyi '*normal politika*' sınırları dışında hareket edilmesinden dolayı olumsuz ve başarısız olarak görmektedir.²² Zira Machiavellist bir güvenlik anlayışıyla belli konuların veya meselelerin 'güvenikleştirilmesi' er ve geç mağlubiyeti getirecektir. Machiavellist bir anlayışla duvarlar ve çitler kurarak kaleyi

20 Münevver Cebeci, "Tehdit Algılamasında Yapısal ve Konjonktürel Nitelikler/İthal Tehditler", *Türkiye'ye Yönelik Dış Kaynaklı Tehditler Sempozyumu*, Harp Akademileri Komutanlığı Basım Evi, İstanbul, 2007, s.34-35.

21 'Ole Waever, "European Security Identities", *Journal of Common Market Studies*, 1996, Volume 34, Number 1, s. 102-132.

22 Waever, 1996, a.g.e., s. 102-32.

koruma girişimleri yararsızdır. O nedenle, kaleyi durağan ve savunmacı bir mantıkla koruma yerine, güncel siyasi meselelerde yaratıcı ve verimli angajmanlar içinde bulunmak gerekir.²³

Buzan 'güvenlikleştirme' meselesine Waeuver'in tanımına benzer bir bakış açısıyla yaklaşmaktadır. Ona göre, güvenlikleştirme, olağandışı yöntemlere başvurma neticesinde normal bir şekilde oynanan oyunun siyasi kurallarının bozulması²⁴ sonucu yaşanan süreçte temel hak ve özgürlüklerin, demokrasinin ve çoğulculuğun kısıtlanmasıdır. Ancak herhangi bir konu ya da 'güvenlikleştirilen' konu yine aynı güvenlik aktörleri tarafından tehdit algılamasının dışına çıkartılabilir. Yani, mevzu bahis konu artık olağandışı yöntem ve araçlarla değil, olağan yöntem ve araçlarla ele alınmaya başlanır. Bu sürece de "güvenlik dışı bırakma (*desecuritization*)" denir. Bu süreç, 'güvenlikleştirme' sürecindeki temel hak ve özgürlükler, demokrasi ve çoğulculuğun kısıtlanmasından ziyade, bu değerlerin daha da güçlendirmeye çalışıldığı bir süreçtir. Bu bakımdan, 'güvenlik dışı bırakma' "*demokratikleşme*"²⁵ olarak adlandırılabilir.²⁶

Diğer bir deyişle 'güvenlik dışı bırakma' normalleşme ile birlikte daha fazla özgürlükçü ve demokratik bir siyaset tarzını da beraberinde getirir. Huysmans, bunu 'güvenlik dışı bırakmanın' dönüştürücü rolünden kaynaklandığını belirtir.²⁷ Buna benzer bir görüş de Micael C. Williams tarafından dile getirilmektedir. Ona göre, 'güvenlikleştirmeyi' tersine çevirmek her ne kadar zor olsa da bunun imkânsız olmadığını söylemektedir.²⁸ 'Güvenlik dışı bırakmanın' bu "dönüştürücü"²⁹ rolü demokrasi ile yakından ilişkilidir. Zira 'normal siyasetin kurallarının dışına çıkılması veya bozulması' olarak adlandırılan 'güvenlikleştirme' bazen demokrasiyi, çoğulculuğu, temel hak ve özgürlükleri sınırlandırabilirken, 'güvenlik dışı bırakma' ise, bunu tam tersine çevirerek demokratikleşmeyi sağlayabilmektedir.

23 Andreas Behnke, "The Message or the Messenger? Reflections on the Role of Security Experts", *Cooperation and Conflict*, 2000, Volume 35, Issue 1, s. 89-106.

24 Buzan Vd., 1998, a.g.e.

25 Jef Huysmans, "The Question of the Limit: Desecuritization and the Aesthetics of Horror in Political Realism", *Millennium*, Volume 27, Issue 3, s. 574-76

26 Cebeci, a.g.e., s.2.

27 Huysmans, a.g.e., s. 574-76.

28 Michael C. Williams, "Words, Images, Enemies: Securitization and International Politics", *International Studies Quarterly*, Volume 47, Issue 4, s. 574.

29 Williams, a.g.e., s. 574.

2. Demokratik Koşulsallık:

Demokratik koşulsallık bir devletin politikalarını ya da davranışını değiştirmek için bazı teşvik edici ya da cezai yöntemler kullanılması gerektiğini ifade etmektedir. Diğer bir deyişle, demokratik koşulsallık karşı tarafın beklenen sonuçları ve davranışları ortaya koyması veya üretmesine yardımcı olma adına uygulanan bir stratejidir. Söz konusu taraf verdiği bazı sözleri yerine getirmediğinde ve bazı kriterlere 'uyum' sağladığında muhatabı olan diğer tarafın hem maddi olarak hem de manevi olarak desteğini ve yardımını görmektedir. Demokratik koşulsallığın en önemli halkası belki de 'uyum' halkasıdır. Jeffrey T. Checkel'e göre, 'uyum' ilgili aktör veya aktörlerin bir kurum tarafından belirlenmiş olan şartlara göre davranması ve o şartları yerine getirmesidir.³⁰ Söz konusu aktör ile kurumun kuralları arasında önemli derecede farkların olduğu durumlarda, daha fazla uyum ve değişim söz konusudur.³¹

Demokratik koşulsallık başta olmak üzere her çeşit koşulsallıkta iki taraf arasında asimetrik bir ilişki mevcuttur. Bu tür bir ilişkide zayıf olan taraf güçlü olan tarafça belirlenen ya da arzu edilen davranış kurallarını benimseyip uygulamakla bir ödül (havuç) alır. Bu bağlamda iki modelden söz edilebilir: Dış teşvikler ve sosyal öğrenme modelleri. Dış teşvikler modelinde ilgili taraf (devlet) bir pazarlık stratejisi belirleyerek uyum sürecinin maliyetleri azaltmayı ve söz konusu ödülü en erken zamanda almak ister. Ödül kurallarını belirleyen kurumun nüfuzu veya duruşu her devletin ya da tarafın pazarlık kapasitesinde farklılık olmasına yol açabilir. Ancak genelde zayıf olan taraf şayet ödülü gerçekten istiyorsa talep edilen uyumu göstermek dışında pek de bir seçeneği yoktur. Bazı durumlarda ise, güçlü olan taraf zayıf olan tarafı uyum sürecinde gösterdiği aksaklıklar veya eksiklikler nedeniyle bir ceza (sopa) ile cezalandırabilir. Bu cezalandırma genel olarak ya ödülün verilmesinin ertelenmesi ile ya da farklı cezalandırma yöntemleri (mali yardımın kesilmesi, ilişkilerin dondurulması, ilgili tarafın dışlanması) kullanmak suretiyle yapılabilir.

Sosyal öğrenme modelinde ise, ilgili taraf sadece uyum sürecinin maliyetlerini içeren bir pazarlık stratejisi uygulamaz. Aynı zamanda, belirli bir ikna ve sosyalleşme süreci sonrasında nasıl davranması gerektiğini de

30 Jeffrey T. Checkel, "Compliance and Conditionality", **Arena Working Papers**, WP 00/18. (Presented at the annual meeting at the American Political Science Association, Washington, August, 2000, s.2. https://www.sv.uio.no/arena/english/research/publications/arena-publications/workingpapers/working-papers2000/wp00_18.htm (Erişim tarihi: 01.02.2012).

31 Tanja A. Börzel ve Thomas Risse, "When Europe Hits Home. Europeanization and Domestic Change", **European Integration online Papers (EIOP)**, 2000, Volume 4, N°15, s. 4. <http://eiop.or.at/eiop/pdf/2000-015.pdf> (Erişim tarihi: 02.02.2012).

öğrenirler. Netice itibariyle de, söz konusu kurumun rehberliğinin dahi olmadığı durumlarda bile politikalarının belirlenmesinde en uygun davranış tarzını seçmeyi öğrenir.³² Checkel'in dediği gibi, devletler, kendi ihtiyaçlarının ve kimliklerinin belirlendiği kurumsal bir çevrede öğrenirler ve sosyalleşirler.³³ Öğrenme ve sosyalleşme aracılığıyla sağlanan uyum sürecinin en son aşaması kurum tarafından belirtilen kualların, normların ve değerlerin ilgili devlet tarafından içselleştirilmesidir. Bu bağlamda, normların içselleştirilmesinde ve bütünleşmenin sağlanmasında çıkar tek başına rol oynamamaktadır.

Her iki model de demokratik koşulsallığı açıklamada önemli noktalara değinmektedir. İlgili devlet ile kurum arasında başlayan ilişkinin ilk aşamalarında söz konusu devlet bu ilişkiden elde edeceği kazançta bakar. Hatta devlet 'uyumun şartlarını (kriterlerini) dahi pazarlık etmeye başlar. Şayet devlet elde edeceği kazancın ya da ödülün değerinin muhtemel içsel (ulusal) maliyetlerden daha fazla olduğunu görürse veya ilgili kurumun etki gücü dolayısıyla pazarlığın imkânsız olduğunu anlarsa ya isteyerek veya istemeyerek bir 'uyum' gösterir. Ancak 'biz' duygusunun ve kimliğinin oluşması ancak sosyal öğrenme modeli ile olur.

Uyum sürecinin veya uyumun maddi ve manevi maliyetleri devletten devlete farklılık gösterir. Uyum, söz konusu devlete hem mali yük getirebilir hem de o devletin bürokratik yapısının ve devlet sisteminin değişmesine, 'milli onurun' kaybedilmesine ve ulusal kimliğin değişime uğramasına neden olabilir. Aynı şekilde bir devletin uyum düzeyi ile başka bir devletin uyum düzeyi de farklı olabilir. Herhangi bir politika, kural ya da norm bir devlette kabul edilemez olarak görülürken, başka bir devlette tam tersi olacak şekilde kabul edilip uygulanabilir.

Koşulsallık ve uyum için ilgili kurum ya da rejim tarafından belirlenmiş yazılı ve yazılı olmayan pek çok kurala ve norma ihtiyaç vardır. Bu kuralların ve normların söz konusu devletin siyasal sisteminde önemli etkileri bulunmaktadır. Friedrich Kratochwil'e göre, rejimler belli bir davranış kalıbına neden olmaz.³⁴ Kurumlar veya rejimler değişimi sadece tetiklerler.

32 James G. March ve Johan P. Olsen, "The Institutional Dynamics of International Political Orders", *International Organization*, 1998, Volume 51, Issue 1, s. 943-970.

33 Jeffrey T. Checkel, "Norms, Institutions and National Identity in Contemporary Europe", *International Studies Quarterly*, 1999, Volume 43, Issue 1, s. 88 -91.

34 Friedrich Kratochwil, 'Norms vs. Numbers, Multilateralism and the Rationalist and Reflexivist Approaches to Institutions, A Unilateral Plea for Communicative Rationality', Joh G. Ruggie, (ed.), *Multilateralism Matters: The Theory and Praxis of An Institutional Form*, Columbia University Press, New York, 1993, pp .443-474, s.459.

Yukarıda da bahsedildiği gibi, başarılı ilgili kurumun veya rejimin etki gücü, ilgili devletin hazır olup olmaması ve söz konusu devletin kuralları ve normları uygulayacak organlarının mevcudiyeti başarılı bir uyumun elde edilmesinde önemli etkenlerdir. Bunun dışında söz konusu rejimin veya kurumun inandırıcılığı ve koşulsallığın meşruiyeti de başarılı bir uyum için önemli etkenlerdir. Şayet ilgili devlet söz konusu kurumun veya rejimin sözünü tutmayacağı kanısına varırsa, uyum motivasyonunu rahatlıkla kaybedebilecektir. Aynı şekilde kurumun ya da rejimin belirlediği kurallar ve normlar belli bir meşruiyet içermeli ve bunların uygulanmasında kafa karıştırıcı mesajlardan kaçınılmalıdır. Diğer bir deyişle söz konusu kurum veya rejim bu konuda isitkrarlı bir politika izlemelidir. Yine uyum için belirlenen kriterler çok açık ve seçik olmalıdır ki, ilgili devletin uyum sürecini ve motivasyonunu bozmasın. Buna ek olarak ilgili kurum veya rejim kuralları ve normların uygulanması için rehberlik etmeli ve tekniksel yardımda bulunmalıdır. Belki de en önemlisi, kurum veya rejim karşı tarafta (ilgili devlette) bir güven ve 'biz' duygusu oluşturmalıdır.

KOPENHAG SİYASİ KRİTELERİNİN TÜRKİYE'NİN ULUSAL GÜVENLİĞİNE YANSIMALARI

1998 Cardiff Zirvesi ile birlikte Türkiye'nin de AB'ye aday bir ülke olarak Kopenhag Kriterleri çerçevesinde '*İlerleme Raporları*' adı altında değerlendirilmeye tabi tutulması ile başlayan AB sürecinde Türkiye pek çok yasal ve anayasal değişiklikler çerçevesinde düzenlemeler yapmıştır. 'AB'ye *Reformları*' olarak da adlandırılacak bu değişiklikler ve düzenlemeler Türkiye'nin ulusal güvenliğinde önemli yansımaları da beraberinde getirmiştir.

Cumhuriyet'in kurulmasından 1990'ların sonuna kadar ulusal güvenlik politikalarının şekillenmesinde askeri bürokrasinin daha baskın olduğu '*sivil - askeri bürokratik bir elitin*' güvenlik anlayışları önemli rol oynamıştır. Söz konusu '*elitin*' güvenlik algıları Türkiye'nin güvenlik anlayışında geleneksel bir söylemin hâkim olmasına neden olmuştur. Çok farklı etnik ve dini toplumlardan oluşan büyük bir imparatorluğun kalıntıları üzerine uzun ve zor bir '*kurtuluş*' mücadelesi neticesinde kurulan Türkiye geleneksel bir güvenlik söylemiyle ulusal güvenlik politikaları benimsemiştir. Bu geleneksel söylemde Türkiye'nin coğrafi konumu, geçmişi ve sosyal yapısı, '*Sevr Sendromu*' olarak da adlandırılacak '*toprak kaybetme*' korkusu en önemli unsurlar ortaya çıkmıştır. Bu unsurlar çerçevesinde Türkiye'de güvenlik politikaları '*Yurtta Sulh Cihanda Sulh*' ilkesi ve '*üniter devlet ve laiklik*' olarak adlandırılacak devlet ideolojisi kapsamında şekillenmeye başlamıştır.

Pınar Bilgin de bu geleneksel güvenlik söyleminin ve anlayışının arkasında 'terk edilme/ayrılma' ve 'toprak kaybetme korkusu' ve 'coğrafi belirlenimsizlik' olduğunu belirtmiştir.³⁵ 'Terk edilme/ayrılma' ve 'toprak kaybetme korkusu', Türkiye'nin ulusal güvenlik kültürüne, kalıntıları üzerine kurulduğu Osmanlı İmparatorluğu'nun 1699 tarihinde Karlofça Antlaşmasını imzalamasıyla girmiştir. Sevr Antlaşması ile de bu korkuları daha büyük boyutlara ulaştırmıştır.³⁶ Karlofça Antlaşması'na kadar Osmanlı İmparatorluğu'nda hâkim 'saldırgan (offensive) reel-politik' güvenlik anlayışının yerini 'savunmacı (defensive) reel-politik' güvenlik anlayışı almıştır. Bu güvenlik anlayışı Cumhuriyet'in kurulmasıyla da Türkiye'nin güvenlik anlayışına sirayet etmiştir. Zira Osmanlı İmparatorluğu'nun Karlofça'dan sonra yaşadığı dağılma ve parçalanma sürecinde çeşitli devletlerin ve onların 'işbirlikçilerinin' yaptığı faaliyetler modern Türkiye'yi kuran söz konusu 'elitin' hafızasında önemli yer edinmiştir. Osmanlı'nın yaşadığı bu sürece benzer bir sürecin daha yeni kurulan ve çeşitli etnik ve dini unsurlardan oluşan Türkiye'nin de yaşayabileceğine olan inanç, diğer bir deyişle Türkiye'yi zayıflatmaya ve bölmeye yönelik bir psikolojinin oluşmasına neden olan Sevr Antlaşmasının yarattığı 'korku' veya 'sendrom' Türkiye'nin 1923'ten itibaren oluşturulan ulusal güvenlik politikalarına hâkim olmuştur.³⁷

Türkiye'nin aynen Osmanlı gibi farklı etnik ve dini unsurlardan oluşması ve geçmişi nedeniyle oluşan söz konusu 'sendromun' yanı sıra coğrafi konumu da 1923'ten itibaren oluşturulan güvenlik politikalarında önemli rol oynamıştır. Bu coğrafi konum Türkiye için hem önemli siyasi ve iktisadi fırsatlar doğurmuş, hem de önemli güvenlik sorunlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur.³⁸ Bu bağlamda Türkiye ulusal güvenlik politikalarını 'bir eli sürekli tetikte' olacak şekilde oluşturmuştur. İki kutuplu dünya sisteminin Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla çökmesinden sonra güvenlik algılamalarında önemli değişiklikler yaşanmıştır. Küresel düzeyde yaşanan bu değişimden Türkiye de muaf olmamıştır. Zira Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla Türkiye'ye yönelik dış kaynaklı askeri tehditler ya ortadan kalkmış ya da marjinal bir düzeye gelmiştir. Buna bağlı olarak ulusal güvenlik politikalarındaki dış tehditlerin belirleyici rolü tedrici

35 Pınar Bilgin, "Turkey's Changing Security Discourses: The Challenge of Globalisation", *European Journal of Political Research*, Volume:44, Issue:1, s. 183-84.

36 Ali L. Karaosmanoğlu, Turkish Security Culture: Evolutionary or Carved in Stone, Peter M. E. Volten (ed.), *Perceptions and Misperceptions in the EU and Turkey: Stumbling Blocks on the Road to Accession*, Groningen, The Centre of European Security Studies (CESS), 2009, s. 29-30.

37 Mustafa Aydın, "Securitization of History and Geography: Understanding of Security in Turkey." *Southeast European and Black Sea Studies*, 2003, Volume:3, Issue:2, s. 165-67.

38 Aydın, a.g.e., s. 164.

olarak azalmaya başlamış, etnik temelli terör gibi iç tehditler, ulusal güvenlik politikalarının belirlenmesinde merkezi bir konuma gelmiştir. Bu yeni dönemde, Türkiye'nin ulusal güvenlik anlayışında ve stratejik tehdit algılamalarında köklü değişimlerin yaşanmasıyla birlikte, ulusal güvenlik siyaseti, özellikle iç tehditlere öncelik verilerek belirlenmeye başlamıştır.³⁹ Tehdit algılamalarında yaşanan bu dönüşüm doğal olarak kendini ulusal güvenlik anlayışında da göstermiş ve Türkiye daha farklı bir anlayışla güvenlik politikaları ve stratejileri üretmeye başlamıştır.

Her ne kadar Türkiye'nin ulusal güvenliğine yönelik dış tehditlerin '*doğrudan*' etkisi azalmaktaysa da bu tehditlerin Türkiye'nin uzun yıllar mücadele ettiği etnik temelli terör olarak adlandırılacak '*iç tehdit*' konularıyla '*dolaylı*' bağlantıları nedeniyle devam ettiği yadsınamaz bir gerçekliktir. Farklı etnik ve dini unsurlardan oluşan Osmanlı imparatorluğu'nun zamanın '*dış tehditlerin*' yani yabancı devletlerin etkisi ve rolleriyle yaşamış olduğu dağılma ve tarih sahnesinden yok olma süreci Türkiye'nin '*güvenlik elitinin*' başında adeta bir '*Demokles'in kılıcı*' olarak yer almıştır. '*Sevr Sendromu*' veya '*korkusu*' olarak da adlandırılabilir bu '*kılıç*', Türkiye'de 1923'ten 1990'ların sonuna kadar '*savunmacı (defensive) reel-politik*' bir güvenlik anlayışının ve bu anlayış gereği her ulusal güvenlik '*sorununun*' güvenlik konusu veya meselesi olarak güvenlik '*eliti*' tarafından sunulduğu ve dolayısıyla '*güvenikleştirdiği*' bir ulusal güvenlik anlayışının doğmasına neden olmuştur. En sıradan siyasal sorunlar bile ulusal güvenlik konusu olarak algılanmış, siyasal açıdan tartışılması gereken konular, ulusal güvenliği ilgilendirdiği gerekçesiyle, siyasal etkilerden uzak tutularak, gizlilik ve ivedilik gerektiren yöntemlerle çözülmeye çalışılmıştır.⁴⁰

'*Güvenikleştirmede*' güvenlik aktörlerinin diğer bir deyişle güvenlik elitinin söylemleri çok önemlidir. Güvenlik aktörünün bir konuya yaklaşımı büyük önem arz etmektedir. Zira herhangi bir konuya daha fazla önem atfedilmesi ve olağandışlılık verilmesiyle güvenlik aktörleri bu konunun olağan politikaların dışına çıkabilecek bir şekilde olağandışı yöntem ve araçlarla ele alınmasını isterler. Bunun da başarılı olması için yani '*sorunun*' güvenlik meselesi haline gelmesi ve bu konuyla mücadele normal politikanın dışında acil ve sıra dışı araçların ve yöntemlerin kullanılması için toplumda kabul görmesinin yeterli seviyede olması gerekmektedir.

39 Burak Ülman, Türkiye'nin Yeni Güvenlik Algılamaları ve Bölücülük, Gencer Özcan ve Şule Kut (der.), *En Uzun Onyıl: Türkiye'nin Ulusal Güvenlik ve Dış Politika Gündeminde Doksanlı Yıllar*, İstanbul, Büke Yayıncılık, 2000, s. 125-26.

40 Gencer Özcan, Doksanlı Yıllarda Türkiye'nin Değişen Güvenlik Ortamı, Gencer Özcan ve Şule Kut (der.), *En Uzun Onyıl: Türkiye'nin Ulusal Güvenlik ve Dış Politika Gündeminde Doksanlı Yıllar*, İstanbul, Büke Yayıncılık, 2000, s. 89.

1923'ten beri bu konuda herhangi bir güvenlik meselesinin '*güvenlikleştirilmesi*' konusunda güvenlik aktörlerinin başarılı olduğu söylenebilir. Türkiye'nin bu tarihten itibaren güvenlik anlayışını '*güvenlikleştirme*' penceresinden bakıp şekillendirildiği görülmüştür. Ancak bu durum 1998 Cardiff Zirvesi ile birlikte değişmeye başlamıştır. Zira bu zirve ile birlikte Türkiye'de AB'ye diğer aday ülkeler gibi Kopenhag Kriterleri çerçevesinde '*İlerleme Raporları*' adı altında değerlendirilmeye tabi tutulmaya başlanmıştır. Söz konusu Kopenhag Kriterleri'nin siyasi kriterleri ve Türkiye'nin bu siyasi kriterleri yerine getirmeye yönelik yaptığı yasal ve anayasal değişiklikler ve düzenlemeler '*güvenlikleştirme*' penceresinin yavaş yavaş kapanmasına yerineyse '*güvenlik dışı bırakma*' penceresinin açılmasına neden olmuştur. 1998 Helsinki Zirvesi ile Türkiye'nin AB'ye adaylığının resmen dile getirilmesiyle de bu pencerenin daha fazla açılmak, diğer pencerenin (güvenlikleştirme) daha fazla kapatılmak istendiği yapılan yasal ve anayasal reformlar eşliğinde görülmüştür.

Zira daha önceleri '*güvenlikleştirilen*' bir konu bu defa güvenlik aktörleri tarafından tehdit algılamasının dışına çıkartılmış, olağandışı yöntem ve araçlar yerine, olağan yöntem ve araçlarla ele alınmaya başlanmıştır. '*Güvenlik dışı bırakma*' olarak adlandırılan bu süreçle birlikte '*güvenlikleştirme*' sürecindeki temel hak ve özgürlükler, demokrasi ve çoğulculuğun kısıtlanmasından ziyade, daha da güçlendirilmeye çalışılmıştır. '*Güvenlik dışı bırakma*', normalleşme ile birlikte daha fazla özgürlükçü ve demokratik bir siyaset tarzını da beraberinde getirmiştir. Zira '*normal*' siyasetin kurallarının dışına çıkılması veya bozulması' olarak adlandırılan '*güvenlikleştirme*' bazen demokrasiyi, çoğulculuğu, temel hak ve özgürlükleri sınırlandırabilirken, '*güvenlik dışı bırakma*' ise, bunu tam tersine çevirerek demokratikleşmeyi sağlayabilmektedir. Bu bakımdan, '*güvenlik dışı bırakma*' bir demokratikleşme sürecidir.

Bu yeni güvenlik anlayışının ilk yansımaları sivil-asker ilişkilerinde olmuştur. 1998 Cardiff Zirvesi ile birlikte Kopenhag siyasi kriterlerini yerine getirme adına gerçekleştiren yasal ve anayasal reformlar neticesinde Türkiye'de sivil – asker ilişkileri büyük bir dönüşüm yaşamış ve bu dönüşümün sonucu olarak daha önceleri askeri bürokrasinin daha baskın olduğu '*sivil - askeri bürokratik elitin*' yerini sivil bürokrasinin daha baskın olduğu yeni bir '*elit*' almıştır.

Sivil – asker ilişkilerinin yeniden yazılmasına ve tanımlanmasına neden olan söz konusu yasal ve anayasal reformlar öncesinde Türkiye'de en '*gü-*

venlikleştirici' aktör olarak ordu kabul edilmiştir.⁴¹ Zira silahlı kuvvetlerin Türkiye'nin siyasal yaşamında önemi ve rolü büyüktü. Silahlı kuvvetlerin böylesi bir öneme ve role sahip olmasına giden yol 1908 yılında Jön Türkler (Genç Türkler)'in ayaklanması ile Sultan Abdülhamit'in II. Meşrutiyet'i ilan etmek zorunda kalmasıyla başlamıştır. Bu süreç Türkiye'nin Kurtuluş Savaşı sırasında ve sonrasında daha güçlenerek devam etmiştir. Buna bağlı olarak, toplumun ve yönetim şeklinin askerileştirilmesi, ulus inşasının modernleştirici ilkesi hâline gelmiştir.⁴² Kurtuluş Savaşı'nın asker kökenli kadroların öncülüğünde gerçekleştirilmesi ve akabinde yeni devletin bu kadro tarafından kurulması, hem toplumsal yaşamda ordunun kurtarıcı/kurucu rolünün öne çıkmasının ve bunun resmi söylemde vurgulanmasının önünü açmış hem de devlet içinde ordunun ağırlığının artmasına sebep olmuştur.⁴³ Ordunun böylesi bir konumu doğal olarak ulusal güvenlik politikalarının şekillenmesinde de birincil rol oynamıştır. Bu rol ordunun diğer bir deyişle TSK'nın, Türkiye'nin ulusal güvenlik sisteminin merkezinde Genelkurmay Başkanlığı'nın ve onun denetimi altındaki Milli Güvenlik Kurulu (MGK) Genel Sekreterliği'nin bulunması şeklinde de kendini göstermekteydi.⁴⁴

1990'ların sonuna kadar askeri bürokrasinin daha fazla ağırlıkta olduğu 'güvenlik elitinin' bu yapısı 1998 Cardiff Zirvesi sonrası yapılan yasal ve anayasal düzenlemelerle değişmeye başladı. Asker ağırlıklı '*güvenlik elitinden*' sivil ağırlıklı bir '*güvenlik elitine*' giden yolda ilk olarak MGK'nın yapısı değiştirilmiştir. 2001 yılında yapılan anayasal değişiklikle eskiden beş olan sivil üye sayısı, üç Başbakan yardımcısı ile Adalet Bakanı'nun da MGK'ye üye olarak kabul edilmesiyle dokuza çıkarılmıştır. MGK'daki sivil üye sayısının artırılmasının yanısıra, MGK'ya sivil genel sekreterin atanmaya başlanmış, MGK Genel Sekreteri'nin sahip olduğu geniş yürütme ve denetleme yetkileri ile MGK'ya sivil kurum ve kuruluşlara sınırsız erişim yetkisi veren mevcut hükümler de yürürlükten kaldırılmış, Sinema, Video ve Müzik Eserleri Denetleme Kurulu'ndan MGK temsilcisi çıkarılmıştır.

MGK'nın yapısında ve Sekreterliği'nde yapılan bu değişikliklerin yanı sıra, Yüksek Askeri Şura (YAŞ)'ın bazı kararlarına karşı yargı yolu da açılmıştır. YAŞ ile ilgili yapılan bu yasal düzenlemelerin yanısıra YAŞ toplantılarında oturma düzeni de 1 Ağustos 2011 tarihinden itibaren değişmiştir.

41 Bülent Aras ve R. Karakaya Polat, "From Conflict to Cooperation: Desecuritization of Turkey's Relations with Syria and Iran", *Security Dialogue*, 2008, Volume: 39, Issue5, s. 502.

42 Karaosmanoğlu, a.g.e., s. 34.

43 İlhan Uzgel, *Ulusal Çıkar ve Dış Politika*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2004, s. 137.

44 Özcan a.g.e., s. 66.

Bu tarihte yapılan YAŞ toplantısı ile ilk defa bir Başbakan toplantı masasının başına tek başına oturarak toplantıyı tek başına yönetmiştir. Bundan sonra yapılan toplantılarda da aynı düzen takip edilmiştir. Hâlbuki daha önceki YAŞ toplantılarında masanın başına Başbakan ile birlikte Genel Kurmay Başkanı oturmaktaydı.

Yaş ile ilgili yasal düzenlemelerin yanısıra askeri yargının görev alanını yeniden tanımlayan düzenlemeler yapıldı, YÖK, RTÜK ve DGM'lerdeki (2004 yılına kadar varlıklarını sürdürmüşlerdir) askeri üyeler bu üyeliklerden çıkartıldı. Bunlara ek olarak, askeri ve savunma harcamalarının şeffaflığını artıran tedbirler alınmış. Askeri harcamalar üzerinde sivil otoritelerin denetimini sağlayan yasal düzenlemeler yapılmış, TSK'nın Sayıştay'ın hukuki denetimine tâbi olması sağlanmıştır.

Sivil otoritenin ulusal güvenlikteki ağırlığını artırmaya yönelik ayrıca '*darbelere ortam hazırlamakla*' suçlanan EMASYA Prokolü kaldırılmış, valilere daha fazla yetkiler verilerek sivil otoritenin askeri operasyonlarda daha etkin olması sağlanmış ve birden fazla ili içeren olaylara müdahale yetkisi Bakanlar Kurulu'na aktarılmıştır. Ulusal güvenlik politikalarında sivil otoritenin etkisini ve rolünü daha da artırmak adına 2006 yılında 3056 sayılı '*Başbakanlık Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun*' ile Başbakanlık teşkilatı altında Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğü kurulmuş⁴⁵ ve Terörle Mücadele Yüksek Kurulu'na sekreteryalık yapmaya başlamıştır. Buna ek olarak Şubat 2010 tarihinde 5952 Sayılı Yasa ile Başbakanlık'a bağlı olacak şekilde "*terörle mücadelede politika ve stratejiler üretmek, stratejik istihbaratı değerlendirmek ve alınan tedbirlerin uygulanmasında koordinasyonu sağlamak*" amacıyla Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı (KDGM) kurulmuştur.⁴⁶ Bu amaç için başta 'gizli' olan '*Terörle Mücadele ve Demokratikleşme Strateji Belgesi*' ile çeşitli belgeler ve raporlar KDGM tarafından hazırlamaktadır. Ayrıca bu kurum bünyesinde başkanlığını güvenlikten sorumlu Başbakan Yardımcısı'nın yürüttüğü ve sivillerin ağırlıklı olduğu Terörle Mücadele Koordinasyon Kurulu (TMKK) kurulmuştur.⁴⁷

Ulusal güvenlikte askeri bürokrasinin ağırlığını azaltmaya yönelik en son yapılan yasal düzenleme ise, TSK İç Hizmet Kanunu'nda olmuştur.

45 T.C. Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü Mevzuat Bilgi Sisitemi Resmi İnternet Sayfası, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3056.pdf> (Erişim tarihi:15.12.2013).

46 Resmi Gazete, Sayı 27511, 4 Mart 2010, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/03/20100304.htm> (Erişim tarihi:15.12.2013).

47 Resmi Gazete, Sayı 27511, 4 Mart 2010, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/03/20100304.htm> (Erişim tarihi:15.12.2013).

Mezkûr kanununun 35. maddesinde yer alan “Silahlı Kuvvetlerin vazifesi; Türk yurdunu ve anayasa ile tayin edilmiş olan Türkiye Cumhuriyeti’ni kollamak ve korumaktır” ifadesi, “Silahlı Kuvvetlerin vazifesi; yurtdışından gelecek tehdit ve tehlikelere karşı Türk vatanını savunmak, caydırıcılık sağlayacak şekilde askeri gücün muhafazasını ve güçlendirilmesini sağlamak, TBMM kararıyla yurtdışında verilen görevleri yapmak ve uluslararası barışın sağlanmasına yardımcı olmaktır” şeklinde değiştirilerek TSK’nın görev alanı yeniden tanımlanmıştır.

İşte yapılan tüm bu yasal ve anayasal düzenlemeler II. Meşrutiyet’ten bu yana ulusal güvenlik politikalarında askeri bürokrasinin daha baskın olduğu ‘güvenlik elitinin’ yerine sivil bürokrasinin daha baskın olduğu bir ‘güvenlik elitinin’ ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yeni oluşan sivil ağırlıklı bu ‘güvenlik elitinin’ askeri kanadını temsil edenlerin Türkiye’nin ulusal güvenlik politikalarında oynadıkları rolün azaldığını gösteren bir örnek de TSK’nın üst düzey mensuplarının daha önceleri sıklıkla yazılı ve görsel medyaya verdikleri demeçlerin sayıca çok azalmasıdır. Daha önceleri kuvvet komutanları ile çeşitli ordu komutanları medyaya Türkiye’nin ulusal güvenliğine yönelik konularda çeşitli demeçler verirken, günümüzde bu tür demeçler sadece TSK’yu en üst düzeyde temsil eden Genel Kurmay Başkanı’ndan gelmekte ve verilen demeçler ise daha az sıklıkla olmaktadır.

Güvenlik ‘elitininin’ kompozisyonunda yaşanan bu değişime paralel olarak Türkiye’nin Osmanlı’dan devraldığı geleneksel ulusal güvenlik perspektifinin diğer parametrelerinde de önemli değişiklikler yaşanmıştır. Ulusal güvenlik sorunlarına sadece askeri güvenlik penceresinden yaklaşıldığı, askeri tedbirlerin ön plana çıkarıldığı ulusal güvenliğin yerini güvenliğin sadece askeri boyutunun değil, siyasi, ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarının da olduğu bir ulusal güvenlik almaya başlamıştır. Ulusal güvenliğin çeşitli boyutlarla ele alınmaya başlanmasıyla birlikte ulusal güvenlik sorunlarının da olağandışı yöntem ve araçlar yerine, olağan yöntem ve araçlarla çözümlenmesi amaçlanmıştır.

31 Mayıs 2007 tarihinde Harp Akademileri Komutanlığı’nda ‘Güvenliğin Yeni Boyutları ve Uluslararası Örgütler’ konulu bir sempozyum düzenlenmiştir. Sempozyumda 25’inci Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Yaşar BÜYÜKANIT’in yaptığı konuşma yakın zamanda da Türkiye’nin yeni ulusal güvenlik duruşuna ışık tutar niteliktedir (Büyükanıt, 2007):

“...Güvenlik algulamalarında meydana gelen değişimin en önemli sebeplerinden birisi, tehdidin tek boyutlu, devletten devlete olma klasik konumundan çıkarak, asimetrik ve çok boyutlu bir konuma ulaşmasıdır...2003 yılında meydana gelen 14 savaş içinde çatışan her iki tarafın devlet olduğu tek bir savaş meydana gelmiştir: ABD-Irak Savaşı. Bu durumdan anlaşıldığı üzere yeni dönemde sava-

şan aktörler değişmiştir... Güvenlik, hepinizin çok iyi bildiği gibi, çok boyutlu bir kavramdır. Bugün artık güvenliği, içinde sadece askerî değil, siyasi, hukuki, ekonomik, sosyolojik ve psikolojik etmenlerin olduğu bir çerçevede tanımlamak gerekmektedir..."⁴⁸

Ulusal güvenliğin çeşitli boyutlarıyla ele alınıp değerlendirilmesi konusunda askerlerin yanı sıra sivil otoritenin de bu yönde önemli açıklamaları olmuştur. Dönemin İçişleri Bakanı Muammer Güler, Ocak 2013'te Gölbaşı'ndaki Vilayetler Evi'nde düzenlenen Valiler Buluşması Açılış Töreni'ndeki konuşmasında şu şekilde konuşmuştur:

"...Uzun yıllardır devletimizin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğüne, anayasal düzenine kasteden iç ve dış destekli terör örgütleriyle mücadele ediyoruz. Devletin, hükümetin ildeki temsilcileri olarak devletimizin bekasını, milli birlik ve beraberliğimizi ülkemizin bölünmez bütünlüğünü en büyük öncelik olarak görüyoruz.

Terörle mücadelemiz bundan sonra da aynı azim ve kararlılıkla çok boyutlu ve kapsamlı olarak devam edecektir. Terörle mücadelenin güvenlik boyutunun yanında ekonomik, sosyal ve kültürel boyutlarının da dikkate alınması gerektiğine inanıyoruz.

Demokrasimizi güçlendiren, temel hak ve özgürlükleri genişleten, terörün beslediği kaynakları kurutan, milli birlik ve kardeşliğimizi pekiştiren proje ve çalışmalara önem ve öncelik vereceğiz..."⁴⁹

Buna benzer bir açıklamayı da Cumhurbaşkanı Abdullah Gül şu şekilde yapmıştır:

"... Terörle mücadele uzun soluklu bir mücadeledir ve sadece güvenlik boyutuyla değil ekonomik, sosyal, kültürel boyutlarıyla da yürütülmektedir. Bu mücadele, büyük acılar yaşansa da müsamaha gösterilmeden, kararlılıkla ve hassasiyetle devam edecektir..."⁵⁰

Öte yandan KDGM de güvenliğin çok boyutlu anlayışının bir neticesi olarak 2010 yılında kurulmuş ve bu güvenlik anlayışı ile faaliyetler yürütmeye başlamıştır. Nitekim mezkûr kurumun yasalaşma faaliyetlerinin ilk ele alındığı 20.05.2009 tarihli TBMM İçişleri Komisyonu'nda söz alan dönemin İçişleri Bakanı Beşir Atalay Türkiye'nin yeni güvenlik anlayışına şu sözlerle atıfta bulunmuştur:

48 Yaşar Büyükanıt, 'Güvenliğin Yeni Boyutları ve Uluslararası Örgütler, **Uluslararası Güvenlik Sempozyumu Açılış Konuşması**, 31 Mayıs-1 Haziran, Harp Akademileri, İstanbul, 2007.

49 T.C. İçişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sayfası, **2013/20 no'lu İçişleri Bakanlığı Basın Açıklaması**, http://www.icisleribasın.gov.tr/default_b0.aspx?id=4 (Erişim tarihi:15.12.2013).

50 Anadolu Ajansı Resmi İnternet Sayfası, <http://www.aa.com.tr/tr/haberler/85083--mucadele-kararlilikla-devam-edecek> (Erişim tarihi:16.12.2013).

“... Güvenlik bir insanın en temel hakkıdır. Bu temel hakkın ihlal edilmesi halinde, diğer hakların korunması ve geliştirilmesi mümkün olamayacaktır. Bu konudaki çalışmalarda güvenlik-özgürlük dengesinin demokrasi ve hukuk yoluyla teminat altına alınmasının, güvenlik çalışmalarının temelini oluşturmaktadır.

Günümüz dünyasında pek çok konunun, birbirine irtibatlı olması nedeniyle tek bir boyuta indirgenemeyecektir. Uzun vadeli güvenlik ve kamu düzeni vizyonunun demokrasi, özgürlük ve insan hakları kavramları merkeze alınarak hayata geçirilebilecektir

Güvenlik, insani, siyasi, sivil, askeri, ekonomik, kültürel, sosyolojik ve psikolojik yönleriyle bütün halde ele alınmalıdır.

Terörizm ile özgürlük ters orantılı olup birinin zaferinin diğerinin yenilgisi sonucunu doğurmaktadır. Bu nedenle, terörle mücadelede sağlıklı yöntem, insan haklarına dayanan demokratik hukuk devletinin tüm kurum ve kurallarını hâkim kılmak ve çalıştırmaktır. Bütün dünyada temel hak ve özgürlük alanları daraltılırken, Türkiye demokrasisini geliştirmek yolunda çok büyük adımlar atmıştır. Demokrasiyi, özgürlükleri, hukuksal istismar ederek Türkiye'nin hukuk ve demokrasi yolunda geri adım atmasını bekleyen varsa, beyhude bekleyeceklerdir. Biz, özgürlük alanlarını genişleterek geliştireceğiz. Bütün vatandaşlarımız eşit hak ve hürriyetlere sahiptir. Demokrasi dairesi geniştir, siyasi kanallar açıktır ve açık olacaktır. Bu dairede herkesin kendini ifade etme hakkı ve imkânı vardır. Türkiye'nin meselelerinin çözümsüz olmadığına inanıyoruz. Çözümsüzlüğü, kesinlikle çözüm olarak kabul etmiyoruz. Biz istiyoruz ki kimse teröre bulaşmasın, terör nedeniyle hayatını kaybetmesin. Terörsüz bir hayat istiyoruz ve güçlü bir siyasi iradeyle bu mümkündür diye düşünüyoruz. Bu güne kadar sosyal ve ekonomik alanda yaptığımız reformlar, bölgesel adaleti sağlamak için attığımız dev adımlara ilaveten daha kuşatıcı adımlar atmayı planlıyoruz. Sorunlarımızın çözümü için bugüne kadar yapılanlardan daha fazlasını yapmak istiyoruz. Ne yaparsak mutlaka hak, hukuk ve hürriyetler ekseninde yapmak istiyoruz...”⁵¹

İşte 1998 Cardiff Zirvesi sonrası yapılan yasal ve anayasal düzenlemelerle ilk olarak güvenlik aktörlerinin kompozisyonunda yaşanan değişimle başlayan yeni güvenlik anlayışı hukuksal, toplumsal ve siyasal alanlarda yapılan diğer yasal ve anayasal düzenlemeler ve değişikliklerle ivme kazanarak devam etmiştir. Siyasal, hukuksal ve toplumsal alanda yapılan reformlarla önemli bir '*demokratikleşme*' sürecine giren Türkiye'nin ulusal güvenliği buna paralel olarak büyük bir dönüşüm yaşamıştır

51 T.C. İçişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sayfası, **2009/54 no'lu İçişleri Bakanlığı Basın Açıklaması**, http://www.icisleri.gov.tr/default.icisleri_2.aspx/images3/images3/ortak_icerik/www.icisleri/94%20d%C3%B6nem%20kkursu/default.icisleri_2.aspx?id=1725 (Erişim tarihi:16.12.2013).

Olağandışı yöntem ve araçlar yerine olağan yöntem ve araçların kullanıldığı ve güvenliğin çeşitli boyutlarıyla ele alınmaya başlandığı 1998 sonrasındaki ulusal güvenlik yansımaları, en çok ifade ve düşünce hürriyeti, işkenceye maruz kalmama hakkı ve gözaltı, toplanma ve örgütlenme özgürlüğü gibi temel hak ve hürriyetlerle tüm bu hak ve hürriyetlerin doğrudan veya dolaylı bir parçası olduğu '*Güneydoğu meselesi*' ile terörle mücadele konularında yapılan reformların birer sonucudur. Tüm bu konularda yapılan değişiklik ve düzenlemeler Türkiye'nin ulusal güvenliğinde yaşanan değişimi çok açık bir şekilde anlatmaktadır.

Bu değişimin gerçekleşmesinde en çok Kopenhag siyasi kriterleri adına ifade ve düşünce hürriyeti alanında yapılan yasal ve anayasal düzenlemelerin önemli rolü olmuştur. Zira ifade ve düşünce hürriyetinin Türkiye'nin ulusal güvenliğiyle güçlü bir ilişkisi bulunmaktadır. Nitekim daha önce belirtildiği gibi, 19 Mart 2001 tarihli ilk Ulusal Program'da Türkiye tarafından yapılacak yasal ve anayasal değişikliklerin neler olduğunu açıklamadan önce bu konularda yapılacak değişikliklerin "*toprak bütünlüğü ve ulusal güvenliğin korunmasını da öngören ölçütler ile lâik ve demokratik Cumhuriyeti, üniter devlet yapısını ve millî birliği koruma kriterleri temelinde gözden geçirileceği*"⁵² ifadesi kullanılmış ve yapılacak tüm bu değişikliklerin "bu anlayış çerçevesinde" yapılacağı belirtilmiştir.

Bu anlayış çerçevesinde yapılan yasal ve anayasal reformlarla, başta 1982 Anayasası olmak üzere, Türk Ceza Kanunu (TCK), Terörle Mücadele Kanunu (TMK), Siyasi Partiler Kanunu, RTÜK Kanunu (Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun, Basın Kanunu, Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunu, Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanunu gibi çeşitli kanunlar ile çeşitli yönetmeliklerde (Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik gibi) değişiklikler veya düzenlemeler yapılarak ifade ve düşünce hürriyetini kısıtlayan çeşitli maddeler ya kaldırılmış ya da ifade ve düşünce hürriyetini genişletecek yönde değiştirilmiştir. Yapılan tüm bu yasal ve anayasal reformlar, genelgeler ve emirlerle güçlendirilmeye çalışılmıştır.

Kopenhag siyasi kriterlerini karşılama adına ifade ve düşünce hürriyeti alanında yapılan ifade ve düşünce hürriyetinin AB standartlarına getirip genişletilmesi ve korunması amaçlanmıştır. Bu amaçla ifade ve düşünce hürriyetini kısıtlayıcı 'soyut' ifadeler kaldırılmış yerlerine daha fazla 'somut' ifadeler konulmuştur. Bu '*somutlaştırma*' çalışmaları ilk olarak 1982

52 T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı Resmi İnternet Sayfası, 8 Mart 2001 tarihli Katılım Ortaklığı Belgesi, http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/Kob/Turkiye_Kat_Ort_Belg_2001.pdf (Erişim tarihi: 16.12.2013).

Anayasa'nın bu konuyla ilgili maddelerinde gerçekleşmiştir. Anayasa'da ifade ve düşünce hürriyeti ile ilgili yapılan 'somutlaştırma' çalışmalarına daha sonra yukarıda adı geçen kanunlarda ve yönetmeliklerde yapılan değişik ve düzenlemeler ile devam edilmiştir.

İfade ve düşünce hürriyeti ile ilgili konuları 'somutlaştırma' veya bu konulara 'somut bir içerik' kazandırma adına yapılan reformlara bakıldığında, ifade ve düşünce hürriyetinin şu ifadeler ile genişletildiği görülmektedir: "...hiçbir düşünce ve mülahazanın' yerini '... hiçbir faaliyetin'; '... amacıyla' ibaresi yerine '... amaçlayan faaliyetler'; '... Türklüğü' ibaresi yerine '... Türk Milleti', '... Cumhuriyeti' ibaresi yerine de '... Türkiye Cumhuriyeti Devleti' ibaresi, '... eylemler' genel ifadesi yerine 'şiddet' ve 'cebir' şartlarını da getiren ek ibareler, '... halkı; sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge farklılığı gözeterek kin ve düşmanlığa açıkça tahrik etmek...' gibi soyut ifadelerin '... kamu düzeni için tehlikeli olabilecek bir şekilde...' ifadelerle somutlaştırmasını sağlayan bu veya benzeri ibareler veya ifadeler.

Bu 'somutlaştırmanın' yanı sıra, ceza müeyyidesi içeren söz konusu kanunların ilgili maddeleri de değişikliğe uğramış, 'yüksek' veya 'ağır' ceza verilmesinin önü yasal olarak kapatılmıştır. Bazı durumlarda ise, ilgili kanunun düzenlediği bazı cezai müeyyideler ve yasaklar tamamen kaldırılmıştır. Örneğin, Ekim 2001 de yapılan anayasal değişiklikler kapsamında düşünce özgürlüğüyle ilgili olarak, 1982 Anayasası'nın 26.maddesindeki ifade özgürlüğü AİHS'ye uygun bir şekilde yeniden düzenlenmiş ve bu düzenleme neticesinde, "Düşüncelerin açıklanması ve yayılmasında kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dil kullanılamaz" ile başlayan fıkra kaldırılmıştır. Yapılan bu anayasal değişiklik daha sonra çeşitli kanunlarda (RTÜK Kanunu, Basın Kanunu gibi) yapılan değişikliklerle uygulama alanı bulmuştur.

İlgili Anayasa maddeleri ile kanunlarda yapılan değişiklikler neticesinde terör örgütü propagandası yapma suçunun kapsamının daraltılması yaşanan bu 'somutlaştırma' sürecinin geldiği boyutu göstermesi açısından önemlidir. Yapılan değişikliklerle, "cebir, şiddet ve tehdit içeren yöntemleri meşru gösterecek ve övecek" ifadesi eklenerek cebir, şiddet ve tehdit içermeyen ifadeler suç kapsamından çıkarılmıştır. Böylece, "Sayın Öcalan" diye bahseden yazılar, suç olmaktan çıkarılmıştır. "Sayın Öcalan" ifadeleri bugün Türkiye'de bazı siyasetçiler özellikle Barış ve Demokrasi Partisi (BDP)'ne mensup siyasetçiler ile bu partiye yakın vatandaşlar tarafından sürekli olarak kullanılmaktadır. Bu ve buna benzer ifadeler geçmişte kullanıldığında bireyler adli soruşturma/kovuşturma ve çeşitli adli cezalara muhatap olurken günümüzde hiçbir adli soruşturma veya kovuşturmaya

konu olmamaktadır. Bugün gelinen noktada 'Sayın Öcalan' ifadelerinin yanı sıra 'Kürdistan', 'Kürdistan vekilleri', 'Türkiye Kürdistanı' gibi ifadeler ile yeni doğan çocuklara verilen 'Kürdistan' ismi bile artık rahatlıkla kullanılmakta ve kullananlar hakkında herhangi bir adli soruşturma açılmamaktadır. Örneğin CNN Türk adlı televizyon kanalında 18 Kasım 2013 tarihinde canlı yayınlanan 5N1K adlı bir programa katılan BDP Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanı Osman Baydemir "*Nasıl bu zamana kadar Kuzey Irak derken Kürdistan dediysek, Türkiye'nin güneydoğusuna da Türkiye Kürdistanı dememizde hiç bir mahsur yoktur*"⁵³ diyerek Türkiye'de ilk defa bu kelimeyi kullanan kişi olmuştur. Gerçi bu ifadenin kullanılmasına giden süreç Mesut Barzani ile Şivan Perver'in Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın davetiyle 16 Kasım 2013 tarihinde Diyarbakır'da yapılan toplu açılış törenine katılmasıyla başlamıştır. Zira Başbakan Erdoğan bu açılışta yaptığı bir konuşmada Mesut Barzani'ye 'Hoş geldin' deme adına "*Diyarbakır'a hoşgeldiniz. Sizin şahsınızda Kuzey Irak Kürdistan bölgesindeki kardeşlerimizi de selamlıyoruz*" demiştir. Ulusal güvenlikten sorumlu Başbakan Yardımcısı Beşir Atalay da aynı günde Diyarbakır'da Habertürk Televizyonu Ankara Temsilcisi Nilgün Balkaç ile canlı yayında konuşurken bu ifadenin Başbakan tarafından kullanılmasının planlı ve önceden kararlaştırıldığını şu şekilde ifade etmiştir: "*Kürdistan kelimesini kullanıp kullanmamayı tartıştık ve bugün kullanıldı. Bu ifade, uluslararası alanda kullanılıyor ama Türkiye'de kullanmayalım gibi söylemler vardı, bugün burada hepsi kullanıldı, bütün sınırları aşip gidiyoruz, Türkiye rahatlıyor ve çözüm süreci yürüyor.*"⁵⁴

Başbakan Erdoğan'ın bu ifadeyi kullanması Mesut Barzani tarafından çok olumlu karşılanmıştır. Mesut Barzani 17 Kasım 2013 tarihinde Kürtçe yayın yapan TRT 6 kanalında yayımlan 'Yek ü Yek Siyaset' adlı programda verdiği demeçte "*Başbakan'ın 'Kürdistan' demesinden çok hoşlandım, Çünkü Irak Anayasası'nda da adı Kürdistan bölgesidir. Kuzey Irak demek doğru değildir. Bu da bir adımdır, Başbakan'ın attığı bir adımdır. Bu bizi daha da yakınlıştır*"⁵⁵

'Kürdistan' ve 'Türkiye Kürdistanı' gibi ifadeler bu tarihten sonra daha sık kullanılmaya başlanmıştır. Örneğin Adalet ve Kalkınma Partisi Di-

53 CNN TÜRK Resmi İnternet Sayfası, <http://tv.cnnturk.com/video/2013/11/19/programlar/5n1k/diyarbakirda-tarihi-bulusma-5n-1k-18-11-2013/2013-11-18T1930/index.html> (Erişim tarihi: 20.12.2013).

54 Habertürk Resmi İnternet Sayfası, <http://video.haberturk.com/haber/video/kurdistan-kelimesini-cok-tartistik-ama/104235> (Erişim tarihi: 20.12.2013).

55 Radikal Gazetesi Resmi İnternet Sayfası, http://www.radikal.com.tr/dunya/barzani_basbakanin_kurdistan_demesi_cok_hosuma_gitti-1161513 (Erişim tarihi: 20.12.2013) ve Youtube video paylaşım sitesi, <http://www.youtube.com/watch?v=qCGg8GMJJ2o> (Erişim tarihi: 20.12.2013).

yarbakır Milletvekili ve 2014 Yerel Seçimlerde bu partiden Diyarbakır Büyükşehir Belediye adayı olan Galip Ensarioğlu 2 Aralık 2013 tarihli 5N1K televizyon programında "...Türkiye'de Kürtlerin yaşadığı coğrafyanın adı Kürdistan'dır"⁵⁶ demiştir. Bu ve buna benzer ifadeler TBMM çatısı altında da kullanılmaya başlanmıştır. Nitekim TBMM Genel Kurulu'nda 2014 yılı bütçe görüşmelerinin 11'inci turunda BDP adına konuşan milletvekili Mülkiye Birtane konuşmasına, partisinin tutuklu milletvekillerinin adlarını sayarak başlayıp "*Bütçe görüşmeleri sadece demokratik katılımcılığı ihlal ediyor değil, aynı zamanda Türkiye ve Kürdistan milletvekillerinin katılımını da engellemektedir*" demiştir.

İfade ve düşünce hürriyetinde yaşanan '*genişleme*' sadece siyaset alanında değil toplumsal ve kültürel başta olmak üzere diğer alanlarda da yaşanmıştır. Örneğin 1990'lı yıllarda yurt dışında verdiği konserler sırasında kullandığı bazı ifadelerden dolayı '*Türkiye Cumhuriyeti'ni alenen tahkir ve tezyif etmek*' ve '*Yasadışı örgüt üyelerine yardım ve yataklık etmek*' suç isnatlarıyla çeşitli adli soruşturma ve kovuşturma geçiren, '*Yasadışı örgüt üyelerine yardım ve yataklık etmek*' suçundan İstanbul DGM'ce 3 yıl 9 ay ağır hapis cezasına çarptırılan Ahmet Kaya'ya, 2013 yılında Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülü⁵⁷ verilmiştir. Ahmet Kaya'ya verilen bu ödülün gerekçesi ise Kaya'nın "*Müziği, yorumu ve söylemiyle farklı görüşlerden çok sayıda insanı biraraya getirdiği*"⁵⁸ olmuştur.

Görüldüğü üzere Kopenhag siyasi kriterlerini karşılama adına ifade ve düşünce hürriyeti alanında yapılan reformlar neticesinde önceden '*tabu*' olarak kabul edilen bazı kavramlar hiçbir adli soruşturma veya kovuşturma yaşanmadan farklı bireyler tarafından hatta Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı tarafından farklı yerlerde kullanılmaya başlanmıştır. Tüm bunlar Türkiye'nin ulusal güvenliğinde yaşanan dönüşüme birer somut örnek teşkil etmektedir.

Bu tür örneklerle işkence ile mücadele ve gözaltı, örgütlenme ve topolanma özgürlüğü ile diğer temel hak ve hürriyetler konusunda yapılan ya-

56 CNN Türk Resmi İnternet Sayfası, <http://tv.cnnturk.com/video/2013/12/04/programlar/5n1k/turk-diye-bir-irk-yok-ak-parti-adaylari-yerel-secim-egitim-sistemi-5n-1k-03-12-2013/2013-12-03T1930/index.html> (Erişim tarihi: 20.12.2013).

57 Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülü 1995 yılından bu yana düzenli olarak Türk kültür ve sanat yaşamına önemli katkılarda bulunan, Türkiye'nin kültür ve sanatının yücelmesine çalışan Türk vatandaşı ve yabancı uyruklu kişiler ile kurumlara, devlet adına onurlandırmak ve özendirmek amacıyla Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülü verilmesi öngörülmüştür. Ayrıntı için bkz.: 20 Ocak 1995 tarihli ve 22177 sayılı Resmi Gazete: <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22177.pdf>

58 T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi İnternet Sayfası, <http://www.tccb.gov.tr/aciklamalar/252/87494/kultur-ve-sanat-buyuk-odulleri.html> (Erişim tarihi: 20.12.2013).

sal ve anayasal reformlar sonrası da karşılaşılmaktadır. Örneğin, işkence ve kötü muamalenin daha çok “*terörist veya ayrılıkçı eylemlere*” katıldıkları şüphesiyle gözaltına alınan kişilerle ilgili olduğunu değişik yerlerde ve zamanlarda ifade eden AB, işkence ve kötü muamele ile mücadele bağlamında, yargılama öncesi gözaltıyla ilgili yasal prosedürleri, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)’nin hükümleriyle ve Avrupa Mahkemesi’nin içtihatlarıyla acil olarak uyumlulaştırılması gereğinin altını sürekli çizmiştir. Bu bağlamda Türkiye ‘işkenceye sıfır tolerans’ politikası ile pek çok yasal ve anayasal reform gerçekleştirmiştir. İlk olarak, kamu görevlilerince bireylere karşı işkencenin, kötü muamelenin ve yetki suistimalinin yeniden tarifini yapmış ve bu tür suçları işleyen kamu görevlileri için veya işkence üzerine yanlış rapor düzenleyen sağlık personeli için daha yüksek cezalar öngörülmüş, daha sonraları ise, işkence yapmakla suçlanan kamu görevlisinin dava edilmesi için “zaman aşımı” ortadan kaldırılmış, işkence ve kötü muameleyle ilişkin mahkûmiyet kararlarının tecil edilmesinin ve para cezasına çevrilmesinin önüne geçilmiş, tüm kamu görevlilerinin işkence ve kötü muamele iddialarında idari izin prosedürü kapsamı dışında tutularak yargılanmalarına imkân sağlayacak düzenlemeler yapılmış, gözaltına alınan kişilerin tıbbi muayenelerinin doktor talep etmedikçe, polis veya jandarma gözetimi olmadan yapılması sağlanmış, sorgulama odalarının siyaha boyanması ile sorgulama esnasında sanığın yüzüne ışık tutulması yasaklanmış, tüm polis merkezlerinin pek çok yerine kamera konulmuş ve bazı Terörle Mücadele Şube Müdürlüklerinin gözaltı ve ifade alma odalarına, görsel-ışitsel kayıt sistemleri kurulmuştur. Tüm bu reformmlar neticesinde işkence ve kötü muamele vakalarında ciddi biçimde azalma olmuştur.

Örgütlenme ve toplanma özgürlüğü alanını genişletme adına ise ilk olarak Siyasi Partiler Kanunu’nda önemli değişiklikler yapılarak siyasal partilerin kapatılması zorlaştırılmış, üye olma şartları esneklendirilmiş, yurt içi ve yurt dışında teşkilatmaları kolaylaştırılmıştır. Mezkûr kanunda yapılan değişiklik en çok sık sık kapatılan ‘etnik milliyetçiliğe’ dayalı politikalar güden partilere yaramıştır. Parti politikasının temeli olarak ‘*Kürt milliyetçiliğini*’ temel alan Demokratik Toplum Partisi (DTP), Halkın Demokrasi Partisi (HADEP) gibi partiler Anayasa Mahkemesi tarafından çeşitli gerekçelerle kapatılmıştır. Bu partilerin ardılı olarak 2 Mayıs 2008 tarihinde Barış ve Demokrasi (BDP) kurulmuştur. Bu partinin PKK ve ‘Kürt miilliyetçiliği’ konusunda politikaları ve söylemleri daha ‘güçlü’ ve ‘kararlı’ olmasına rağmen DTP ve HADEP gibi seleflerinin yaşadığı sonda muaf bir biçimde siyasal hayatını sürdürmesi örgütlenme özgürlüğünde yapılan bu reformların bir neticesidir.

Ayrıca 3 Ocak 2014 tarihinde İçişleri Bakanlığı'na 'Türkiye Kürdistan Demokrat Partisi' adı altına bir siyasi parti kurulması için kuruluş dilekçesi verilmiş ve bu dilekçeye verilen olumlu cevap neticesinde söz konusu parti Nisan 2014 itibariyle siyasi hayatta resmen yer almaya başlamıştır.⁵⁹

Siyasi Partiler Kanunu dışında bu alanda yapılan önemli yasal ve anayasal düzenlemelerin bazıları da dernek kurma hakkında olmuştur. Yapılan söz konusu düzenlemelerle dernek kurma ve derneklere üye olma kolaylaştırılmış ve anayasal güvence altına alınmış, dernek kapatma sebepleri sınırlandırılmış, derneklerin kurulmasında ya da görsel ve işitsel faaliyetlerinde dini, etnik veya dile dayalı sınırlamalar kaldırılmıştır. Bunun dışında "*Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde ırk, din, mezhep, kültür veya dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri sürmek veya Türk dilinden veya kültüründen ayrı dil ve kültürleri korumak, geliştirmek veya yaymak*" amacı çerçevesinde dernek kurulması yasağı ile derneklerin tüzük ve diğer dernek mevzuatının yazımında ve yayınlanmasında, genel kurullarında, özel veya resmi açık veya kapalı yer toplantılarında kanunla yasaklanmış dilleri, dernekçe düzenlenen veya dernek adına iştirak edilen açık veya kapalı yer toplantılarında kanunla yasaklanmış dillerle yazılmış pankart, levha, plak, ses ve görüntü bandı, broşür, el ilanı, beyanname ve benzerlerini, mühür ve başlıklı kâğıtlarda dernek isminden ve varsa işaretinden başka isim ve işaretleri kullanmaları yasağı kaldırılmıştır. Dernekler konusunda yapılan bu reformlar neticesinde Türkiye'de özellikle 'siyasi' veya 'kültürel' temelli pek çok dernek kurulmuştur.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkında da önemli reformlar yapılarak, bu hakkın özüne dokunabilecek müdahalelerin önüne geçilmiş ve sivil toplum oluşumlarının siyasal yaşamdaki rolleri güçlendirilmiştir. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nda yapılan değişikliklerle, devlete ve rejime yönelik tehdit algılamasına bağlı olarak toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin ertelenmesi ve yasaklanması hükümler ile dernek, vakıf, sendika ya da odaların amaçları dışında toplantı ve gösteri yürüyüşü yapmalarını yasaklayan hükümler kaldırılmış, terör örgütleriyle bağlantılı yapılan toplantı ve gösterilerde cebir ve şiddeti meşru görme ve övme dışındaki durumlar suç kapsamından çıkarılmıştır. Bu konuda yapılan reformlar da Türkiye'nin güvenlik anlayışında '*güvenlikleştirmeden*' '*güvenlik dışı bırakmaya*' doğru hızlı bir yöneliş olduğunu açıkça göstermektedir.

İfade ve düşünce hürriyeti, örgütlenme ve toplanma özgürlüğü dâhil tüm temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılması ile ilgili yapılan anayasal

59 Radikal Gazetesi Resmi İnternet Sayfası, http://www.radikal.com.tr/politika/turkiye_kurdistan_demokrat_partisine_bakanliktan_onay-1188277 (Erişim tarihi: 30.04.2014).

değişiklik söz konusu yönelişin anayasal boyutunu ortaya koyması açısından önemlidir. Ekim 2001 tarihinde 1982 Anayasası'nın 13. maddesinde yapılan bu değişiklikten önce devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, millî egemenliğin, Cumhuriyetin, millî güvenliğin, kamu düzeninin, genel asayişin, kamu yararının, genel ahlâkın ve genel sağlığın korunması gibi sebepler nedeniyle ve Anayasa'nın ilgili maddelerinde öngörülen özel sebeplerle mutlak haklar (yaşam hakkı gibi) temel hak ve hürriyetler sınırlanabilmekteyken, yapılan değişiklikle, genel sınırlama sebeplerinin tümü bu maddeden çıkarılmış, bunun yerine her temel hak ve hürriyetlerin, *"yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak"* sınırlandırılabilceği ilkesi getirilmiştir. Bunun dışında, *"yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak"* yapılacak sınırlandırmaların dahi, bir temel hak ve hürriyetin *"özüne dokunmaması"* ve *"ölçülülük ilkesine aykırı olmaması"* şeklinde yapılması öngörülmüştür.

Özel hayatın gizliliği, konut dokunulmazlığı ve haberleşme hürriyeti gibi haklar ve özgürlüklerde yapılan değişikliklerle bu hakların sınırlandırılma durumu daha somut ve daha dar konuma gelmiştir. Yapılan düzenlemeler neticesinde bu hak ve özgürlükler sadece *"millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlakın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması"* sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak sınırlandırılacaktır. Bu hak ve özgürlüklerde yapılan değişiklikler ve düzenlemeler Türkiye'nin ulusal güvenlikte yaşadığı dönüşümün önemli somut örnekleridir.

'Güvenikleştirme' yerine 'güvenlik dışı bırakmanın' hâkim olmaya başladığı bu yeni ulusal güvenlik perspektifinde güvenliğin çok boyutlu olarak ele alınması en fazla 'güneydoğu meselesi' ile terörle mücadele konusunda olmuştur. Zaten yukarıda adı geçen tüm temel hak ve hürriyetlerde yapılan yasal ve anayasal değişiklikler ve düzenlemeler dolaylı veya doğrudan bu konunun birer önemli parçası ve içerisidir.

Bu konuda da çok önemli yasal ve anayasal reformlar yapılmıştır. İlk olarak OHAL Bölge Valiliği ve DGM'ler lağvedilmiş, ölüm cezası savaş durumu hariç her türlü şartta ve durumda kaldırılmıştır. 2003 yılında, (savaş durumu hariç) ölüm cezası kaldırılması ile bundan ilk faydalanan Abdullah Öcalan olmuştur. Zira Abdullah Öcalan 29 Haziran 1999'da silahlı terör örgütü kurmak ve yönetmekten idama mahkûm edilmiş, ancak idam cezasının kalkmasıyla Öcalan'ın cezası müebbet hapse çevrilmiştir. Ölüm cezası daha sonra ise savaş durumu da dâhil olmak her türlü şartta ve durumda kaldırılmıştır.

Bu konuda yapılan diğer reformlar neticesinde, Kürt kökenli vatandaşların çocuklarına q, w, ve x harflerini kullanmadan Kütçe isim verme

olanağı getirilmiş, terör eylemleri veya terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle maddî zarara uğrayan kişilerin zararları karşılanmaya başlanmış, evleri yakılan ve bir şekilde göçe zorlanan köylülerin tekrar köylerine dönmeleri için teşvikler verilmeye başlanmıştır. Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projesi (KDRP) olarak adlandırılan bu proje ile yaşadıkları yerlerden göç etmek zorunda kalanların gönüllü olarak geri dönmelerini kolaylaştırmak ve geri döndükleri köylerindeki gerekli sosyal ve iktisadi alt yapıyı oluşturmak amaçlanmıştır. Adıyaman, Ağrı, Batman, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Elazığ, Hakkâri, Mardin, Muş, Siirt, Şırnak, Tunceli ve Van illerinden toplam 62 bin 448 haneden 386 bin 360 kişi güvenlik kaygılarıyla köylerden göç etmiş, bunlardan 187 bin 861'i bu proje kapsamında geri dönmüş ve yukarıda adı geçen 14 il valiliğine 1999–2012 yılları arasında toplamda 146 milyon 15 bin TL ödenek aktarılmış ve Terör Zararlarının Karşlanması Hakkında Kanun çerçevesinde de mağdurlara 3 milyar 53 milyon 472 bin 759 TL ödeme yapılmıştır.⁶⁰

Yapılan reformlar ile ayrıca Kürtçe dil kursları açılmış, çeşitli devlet üniversitelerinde (Artuklu Üniversitesi, Bingöl Üniversitesi, Dicle Üniversitesi, Siirt Üniversitesi gibi) Kürtçe ile Kürt kültürü ile ilgili enstitüler ve merkezler kurulmuş, Kürtçe öğretmeni yetiştirmek amacıyla açılan tezsiz yüksek lisans programı açılmış, cezaevlerinde Türkçe dışında dillerin kullanılmasının yasal olarak düzenlenmesinden sonra Kürtçe'nin ziyaretçi zamanlarında kullanılmasının önü açılmış, 24 saat Kürtçe yayın yapacak ulusal bir televizyon kanalı TRT- 6, 1 Ocak 2009 tarihinde yayın hayatına başlamıştır. TRT-6'nın resmi açılış töreninde, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan birkaç Kürtçe kelime dahi kullanmıştır. 1990'lı yıllarda Kürtçe kaset çıkarmak, Kürtçe müzik dinlemek bile adli soruşturma ve kovuşturma ile neticelenirken, Türkiye'de devlet eliyle 24 saat Kürtçe yayın yapan televizyon kanalı açılmış ve söz konusu bu kanalda yayınlamak için Kürtçe diziler bile yapılmaya başlanmıştır. Bir devlet televizyon kanalı olan TRT 6 dışında ulusal veya yerel olarak Kürtçe yayın yapan pek çok özel kanal açılmıştır.

Ayrıca Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkındaki Kanun'da yapılan değişiklikle seçimlerde Türkçe'den başka bir dil kullanılmasıyla ilgili yasak kaldırılarak seçim kampanyaları süresince Türkçe'den başka dillerde yazılı ve sözlü reklam verilebilmesinin önü açılmıştır. Bu yasal değişiklikten önce yapılan 29 Mart 2009 yerel seçimlerinde, Milletvekili Seçimi Kanunu ve Siyasi Partiler Kanunu kapsamında, siyasi ha-

60 TBMM Resmi İnternet sayfası, 7/22433 sayılı Yazılı Soru Önergesi'ne İçişleri Bakanlığı tarafından verilen cevap, <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/7/7-22433sgc.pdf> (Erişim tarihi: 20.12.2013).

yatta Türkçe dışında diğer herhangi bir dilin kullanılması yasak olmasına rağmen, bazı siyasetçiler ve siyasi partiler seçim kampanyalarında Kürtçe kullanmışlar ve bu duruma karşı herhangi bir adli veya idari soruşturma açılmamıştır.

Siyasal, toplumsal ve kültürel alanda yaşanan pek çok gelişmelere bir örnek de kişi isimlerinde yaşanmaya başlanmıştır. Yapılan reformlar neticesinde Kürtçe kökenli isimler kullanılmaya başlanmıştır. Bu konuda en çarpıcı örnek ise, 'Kürdistan' isminin bir ebeveyn tarafından yeni doğan çocuklarına isim olarak verilmesinde Yargıtay'ın kararı önem arz etmektedir. Şanlıurfa'ya bağlı Hilvan İlçesi'nde yaşayan Yunus ve Elif Toprak çiftinin 1,5 yaşındaki kız çocuklarına verdikleri 'Kürdistan' ismi, Hilvan Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından çocuğu ve toplumu rencide edeceği gerekçesiyle 'Helin' olarak değiştirilmesi konusuna Toprak çifti bu kararı temyiz etmiş ve Yargıtay 18'inci Hukuk Dairesi de isim verme hakkının anne ve babaya ait olduğu belirterek yerel mahkemenin kararını bozmuştur.⁶¹

'Güneydoğu meselesi' ve terörle mücadele konusunda yaşanan süreç 2009 yılında açıklanan 'Milli Birlik ve Kardeşlik Projesi' ile önemli bir döneme girmiştir. Bu proje Kopenhag siyasi kriterlerinin ulusal güvenliğe yansımalarını somutlaştıran diğer önemli bir örnektir. Kopenhag siyasi kriterlerine uyum adına başlatılan "*'demokratikleşme' sürecinin bir devamı*"⁶² olarak nitelendirilen bu proje ile "*temel hak ve özgürlüklerin standardını yükselterek demokratikleşme alanını genişletmek suretiyle her türlü görüşün barışçıl bir şekilde ifade edilebildiği, çözüm önerilerinin karşılıklı hoşgörü içinde tartışılabildiği, çoğulcu ve özgürlükçü bir ortam sağlanması ve karmaşık bir hale gelen terör sorunu karşısında çok boyutlu bir çözüm politikası geliştirilmesi ile Türkiye'nin demokrasi standartlarını yükselterek terörü sona erdirmek veya asgari düzeye indirmek amaçlanmıştır hedeflenmiştir.*"⁶³

'Güneydoğu meselesi' ve terörle mücadele konusunda 'demokratikleşme' süreci ile başlayıp 'Milli Birlik ve Kardeşlik Projesi' kapsamında devam eden süreç hükümet yetkililerinin Abdullah Öcalan ile yaptıkları görüşmeler neticesinde 2013 yılında farklı bir boyut kazanmıştır. 21 Mart 2013 tarihinde Diyarbakır'da yapılan Nevroz kutlamaları ve bu kutlamalar sırasında Öcalan'ın yazılı bildirgesinin okunması ile silahlı bir çatışmanın ve herhangi bir can kaybının yaşanmadığı bir döneme girilmiştir. Ancak

61 Hürriyet Gazetesi Resmi İnternet Sayfası, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/23718266.asp> (Erişim tarihi: 23.12.2013).

62 KDGM, a.g.e., s. 47,

63 KDGM, a.g.e., s. 47-48.

bu dönemin ne kadar böyle süreceği veya bir 'barış' veya 'çözüm' getireceği konusunda soru işaretleri devam etmektedir.

Bu reformlar, uygulamalar ve gelişmeler dışında, yine 'Milli Birlik ve Kardeşlik Projesi' kapsamında 30 Eylül 2013 tarihinde Başbakan'ın açıkladığı '*Demokratikleşme Paketi*' adı altında bu konuda reformlara devam edileceği belirtilmiştir. Bu paket kapsamında ilk olarak daha önce ilkokullarda kaldırılan '*And*' okuma uygulaması ortaokullar ile liselerde de kaldırılmış, yerleşim yerlerinin eski isimlerine kavuşması sağlanmıştır. Bu durum en çok Güney ve Doğu Anadolu Bölgesi'nde daha önce Kürtçe olarak adlandırılan köylerin eskiden olduğu gibi bu isimlerle adlandırılmasının önünü açmıştır. Örneğin Siirt il sınırları içerisinde yer alan Aydınlar ilçesinin ismi, 6501 sayılı '*Bir Üniversite Adı ile Bir İlçe Adının Değiştirilmesi Hakkında Kanun*' kapsamında 7 Kasım 2013 tarihi itibarıyla resmi olarak Tillo olmuştur.⁶⁴ Köy olarak da Tunceli'ye bağlı Güdeç köyünün ismi 11 Mart 2013 tarihinde 'Haceriye' olarak değiştirilmiştir.⁶⁵ Bunun dışında Tunceli'nin isminin 'Dersim', Bitlis'in Güroymak ilçesinin isminin ise 'Norşin' olarak değiştirilmesi konusunda TBMM'ye BDP milletvekili Altan TAN tarafından 22.11.2012 tarihinde kanun teklifi sunulmuştur.⁶⁶ Güroymak ilçesinin isminin 'Norşin' olarak değiştirilmesi İçişleri Bakanlığı'nca uygun görülüp TBMM'nin takdirlerine bırakılmıştır.⁶⁷

30 Eylül 2013 tarihinde açıklanan 'demokratikleşme paketi', kapsamında Türkiye yasal düzenlemeler yapmaya devam etmiştir. 3 Mart 2014 tarihinde 'Temel Hak ve Hürriyetlerin Geliştirilmesi Amacıyla Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı'⁶⁸ TBMM'de kabul edilmiş ve onay için Cumhurbaşkanlık makamına sunulmuştur. Bu kanun ile hem yerel hem de genel seçimlerde her türlü propaganda Türkçe'nin yanı sıra farklı dil ve lehçelerde de yapılabilecek ve ön seçimler esnasında yapılacak propagandalarda da Türkçeden başka dil ve yazı kullanılması yasağı kaldırılarak adayların ön seçim propagandasında da kendilerini Türkçeden başka bir dil ve yazıyla da ifade edebilmelerine imkân sağlanacak, Özel Öğretim Kurumları Kanunu hükümlerine tabi olmak üzere, Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları

64 Resmi Gazete, Sayı 28814, 7 Kasım 2013, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/11/201311072.htm> (Erişim tarihi: 25.12.2013).

65 1263 sayılı İçişleri Bakanlığı Onayı.

66 TBMM Resmi İnternet Sayfası, <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/2/2-1003.pdf> (Erişim tarihi: 25.12.2013).

67 TBMM Resmi İnternet Sayfası, <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/2/2-1003.pdf> (Erişim tarihi: 25.12.2013).

68 TBMM Resmi İnternet Sayfası, <http://web.tbmm.gov.tr/gelenkagitlar/metinler/263081.pdf> (Erişim tarihi: 04.03.2014).

rı farklı dil ve lehçelerle eğitim ve öğretim yapmak amacıyla özel okullar açılabilir, köy isimlerinin resen değiştirilmesine yol açan hüküm kaldırılarak, köylere, eski isimlerinin geri verilmesine olanaklı hale gelecek ve siyasi partilere verilen seçim yardımı ile ilgili %7 oy oranı şartı %3'e çekilmiş olacaktır.

Bu konuda şu ana kadar yapılan ve yapılması planlanan tüm reformların Türkiye'nin ulusal güvenliğine yansımalarını en açık bir şekilde gösteren olay ise, 16 Kasım 2013 tarihinde Diyarbakır'da yapılan toplu açılış töreninde yaşanmıştır. Söz konusu açılış törenine Başbakan'ın resmi davetlileri Mesut Barzani ile yasal sıkıntılar nedeniyle 30 yıldan fazla Türkiye'ye gelmeyen veya gelmek istemeyen Kürt kökenli sanatçı Şivan Perver idi. Söz konusu açılışta 'Kuzey Irak Kürdistan Bölgesi' ifadesini 'planlı' ve 'önceden tasarlanmış' bir şekilde kullanan Başbakan Erdoğan açılış Mesut Barzani ve Şivan Perver ile birlikte yapmıştır. Açılış için Diyarbakır'a gelen Başbakan Erdoğan'ı BDP'li Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanı ile BDP'li milletvekilleri karşıladı. Karşılama sonrası da Erdoğan, 1998'den beri hiçbir Başbakan'ın ziyaret etmediği Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanlığı ziyaret etmiş ve BDP'li milletvekillerinin de bulunduğu bu ziyaret 'dostane' bir şekilde gerçekleşmiştir. Resmi ziyaretler ve toplu açılış töreninden sonra akşam da toplu nikâh töreni yapılmıştır.

SONUÇ

1998 Cardiff Zirvesi'nde AB'ye aday ülke olmamasına rağmen diğer aday ülkeler için hazırlanan ilerleme raporunun Türkiye için de hazırlanmasının kabul edilmesi ile Türkiye Kopenhag siyasi kriterlerini yerine getirme adına girişimlere başlamış ve bu girişimler Türkiye'nin 1999 Helsinki Zirvesi ile AB'ye aday ülke olarak kabul edilmesiyle ivme kazanmıştır. 1998 Cardiff Zirvesi'nden bu yana AB'ye tam üye olmak için getirilmesi gereken kriterlerinin en önemlisi olan siyasi kriterleri – demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları – karşılama adına pek çok anayasal ve yasal değişiklikler veya düzenlemeler yapılmıştır. Tüm bu değişiklikler ve düzenlemeler önemli bir 'demokratikleşme' süreci yaşanmasına neden olmuştur. Başbakan Erdoğan tarafından "Cumhuriyetin ilanından sonraki en önemli çağdaşlaşma projesi"⁶⁹ olarak adlandırılan ve 'demokratik koşulsallık' ilkesi kapsamında yaşanan bu 'demokratikleşme' süreci bazen doğrudan bazen de dolaylı olarak Türkiye'nin ulusal güvenlik anlayışını derinden

69 T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı Resmi İnternet Sayfası, **Türkiye tarafından hazırlanan 2013 yılı AB İlerleme Raporu, 'sunuş' kısmı**, http://www.abgs.gov.tr/files/2013TR%20IR/tthir_tr_14_01_2013.pdf (Erişim tarihi: 04.03.2014).

etkilemiş ve büyük bir dönüşüm yaşanmasına neden olmuştur. Farklı etnik ve dini gruplardan oluşan bir imparatorluğun modern yapıda bir devamı olan Türkiye kuruluşundan itibaren hem ülkedeki ulusal birliği ve bütünlüğü sağlamak hem de toprak kaybetmemek adına 'savunmacı reel politik' kapsamında bir güvenlik perspektifi benimsemiş ve bu perspektif gereği her ulusal güvenlik '*sorununun*' güvenlik konusu veya meselesi olarak güvenlik 'eliti' tarafından sunulup sadece askeri araçlarla çözülmesinin amaçlandığı ulusal güvenlik politikaları uygulamaya çalışmıştır. Bir 'savunma' refleksiyle güvenlikle ilgili her meselenin '*güvenlikleştirildiği*' ve güvenliğin sadece askeri boyutunun öne çıktığı bu ulusal güvenlik perspektifi 1998 Cardiff Zirvesi ile birlikte değişmeye başlamıştır. Zira AB'ye üyelik için en önemli koşullardan biri olan Kopenhag siyasi kriterlerine uyum adına gerçekleştirilen yasal ve anayasal reformlara paralel olarak bu güvenlik perspektifi yavaş yavaş terkedilmeye başlanmış yerini ise güvenliğin sadece askeri boyutunun olmadığı, siyasal, iktisadi, toplumsal ve kültürel boyutlarının da olduğu, ulusal güvenlik meselelerinin olağandışı yöntem ve araçlardan ziyade olağan yöntem ve araçların kullanıldığı bir güvenlik anlayışı yer almıştır.

Kopenhag güvenlik ekolünün ve özellikle bu ekolün en önemli ayaklarından biri olan 'güvenlik dışı bırakmanın' hâkim olmaya başladığı bu yeni güvenlik perspektifinin ortaya çıkmasındaki en büyük itici güç AB'ye üyelik hedefi ve bu hedef doğrultusunda yapılan yasal ve anayasal değişiklikler ile düzenlemeler olmuştur. Bir devletin politikalarını ya da davranışını değiştirmek için bazı teşvik edici ya da cezai yöntemler kullanılması gerektiğini ifade eden '*demokratik koşulsallık*' ilkesi kapsamında AB'ye tam üye olma hedefiyle Kopenhag siyasi kriterleri çerçevesinde yaşanan 'demokratikleşme' süreci Türkiye'nin ulusal güvenliği üzerinde önemli yansımaları beraberinde getirmiş ve Türkiye'nin ulusal güvenliğinde önemli bir dönüşüm yaşanmasını sağlamıştır. Türkiye'nin ulusal güvenlikte yaşadığı dönüşümde AB'ye tam üyelik adına Türkiye'nin önüne konulan Kopenhag siyasi kriterleri birincil derecede rol oynamıştır. 1998 Cardiff Zirvesi sonrası Kopenhag siyasi kriterlerini yerine getirme adına yapılan yasal ve anayasal reformlarla birlikte Türkiye ulusal güvenlik meselelerine çok boyutlu bakmaya başlamıştır. Diğer bir deyişle ulusal güvenlik meseleleriyle mücadeleye sadece askeri güvenlik penceresinden bakmayı bırakmış, bu mücadelelerin etkin yapılabilmesi adına siyasal, hukuki, iktisadi, kültürel ve diğer alanlarda önemli yasal ve anayasal reformlar yapmıştır.

'Genişletilmiş güvenlik' kapsamında ulusal güvenliğe askeri, siyasal, iktisadi, kültürel gibi farklı pencerelerden bakmaya başlayan Türkiye

buna paralel olarak ülkesel güvenliği ilgilendiren meselelerde olağandışı yöntem ve araçlardan ziyade olağan yöntem ve araçlar tercih edip kullanmaya başlamıştır. Diğer bir ifadeyle 'güvenlikleştirme' yerine 'güvenlik dışına bırakma' anlayışı Türkiye'nin ulusal güvenlik politikalarına hâkim olmuştur.

Hem 'güvenlikleştirme' hem de 'güvenlik dışı bırakmada' güvenlik aktörlerinin (elitin) bir konuya yaklaşımı büyük önem arz etmektedir. Söylemleriyle bir meseleyi 'güvenlikleştiren' güvenlik aktörleri söz konusu meseleyi tehdit algılamasının dışına da çıkartabilir. Yani, mevzu bahis mesele artık olağandışı yöntem ve araçlarla değil, olağan yöntem ve araçlarla ele alınmaya başlanır, diğer bir deyişle 'güvenlik dışı bırakılabilir'. 'Güvenlik dışı bırakma', 'güvenlikleştirme' sürecindeki temel hak ve özgürlükler, demokrasi ve çoğulcuğun kısıtlanmasından ziyade, bu değerlerin daha da güçlendirmeye çalışıldığı bir süreçtir. Diğer bir deyişle 'güvenlik dışı bırakma' normalleşme ile birlikte daha fazla özgürlükçü ve demokratik bir siyaset tarzını da beraberinde getirir.

1998 Cardiff Zirvesi sonrası Kopenhag siyasi kriterlerini karşılama adına yapılan yasal ve anayasal reformlar ilk olarak Türkiye'de güvenlik elitinin kompozisyonunu değiştirmiştir. Askeri ağırlıklı güvenlik elitinin yerini sivil ağırlıklı bir güvenlik eliti almıştır. Güvenlik elitinin yapısında yaşanan bu değişime paralel olarak eskiden 'tabu' olarak kabul edilen ve 'güvenlikleştiren' pek çok mesele 'normal politikalar' dairesine alınmaya başlanmıştır. Güvenliğin sosyal yapısalcı ve karşılıklı öznel olmasından dolayı güvenlik elitinin söylemleri büyük öneme haizdir. Zira bir meselenin güvenlik meselesi haline gelmesi o meselenin gerçekten de bir tehdit olup olmadığından ziyade, onun tehdit olarak sunulup sunulmadığına bağlıdır. Ülkesel bir 'mesele' ancak güvenlik eliti tarafından 'bir mesele' olarak ilan edildikten sonra güvenlik meselesi haline gelir. Artık o konu normal sepetten alınıp güvenlik sepetine konulur ve olağan politikaların dışına çıkılarak olağandışı yöntem ve araçlarla ele alınmaya başlanır. Olağandışı yöntem ve araçlar temel hak ve özgürlüklerin, demokrasinin ve çoğulculuğun kısıtlanmasını da beraberinde getirmektedir. 'Güvenlikleştirme' olarak adlandırılan bu süreç 1998 Cardiff Zirvesi öncesi Türkiye'nin ulusal güvenlik politikalarında önemli rol oynamıştır. 1923'te Cumhuriyet'in kurulması ile başlayan bu 'güvenlikleştirme' sürecinin temel hedefi ulusal birlikteliği sağlamak yani farklı etnik ve dini unsurları bir arada tutmak ve toprak bütünlüğü devam ettirmek olmuştur. Bu hedef doğrultusunda ulusal birlikteliğe ve toprak bütünlüğüne yönelik bazı meseleler -özellikle etnik temelli olan- güvenlik eliti tarafından 'güvenlikleştirilerek' normal politika sınırları dışında kalan araç ve yöntemlerle ele alınmıştır. Ancak

mezkûr zirve ile paralel Kopenhag siyasi kriterlerini karşılama adına yapılan reformlar ‘güvenikleştirme’ sürecinin tedrici olarak zayıflamasına ve yerine ‘güvenlik dışı bırakma’ olarak adlandırılan yeni bir sürecin önünün açılmasına neden olmuştur. Bu sürecin başlangıcı ise sivil-asker ilişkilerini yeniden düzenleyen reformlar neticesinde güvenlik elitinin yapısında yaşanan değişimdir. Daha fazla özgürlükçü ve demokratik bir siyaset tarzını da beraberinde getiren ‘güvenlik dışı bırakma’ ile sivil-asker ilişkilerinden ifade ve düşünce hürriyetine, işkence ile mücadeleni toplanma ve örgütlenme özgürlüğüne kadar pek çok temel hak ve hürriyetler konusunda ve özellikle terörle mücadele ve ‘Güneydoğu meselesinde’ önemli yasal ve anayasal değişiklik ile düzenlemeler gerçekleştirilerek AB standartlarına ulaşılmaya çalışılmıştır. Tüm bu değişik ve düzenlemeler neticesinde Türkiye’nin ulusal güvenliğinde büyük bir dönüşüm yaşanmıştır. Nitekim Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı (KDGM) tarafından 2013 yılında çıkartılan ‘Sessiz Devrim’ adlı kitabın sunuş kısmında Başbakan Erdoğan bu dönüşümden, yeni güvenlik perspektifinden ve nasıl ortaya çıktığından şu şekilde bahsetmiştir:

“... Bu süreçte, kalkınma hamlelerimize paralel olarak terörle mücadele, demokratikleşme ve hukuk alanlarında her biri “sessiz devrim” olarak adlandırılan dev adımlar attık. Ne güvenlikten ne de demokrasiden ve özgürlüklerden taviz verdik. Toplumsal barışı tesis etmek için ezber bozan bir yaklaşımı esas aldık ve yeni bir “güvenlik paradigması” geliştirdik. Olağanüstü hal uygulamasına son verdik. Devlet Güvenlik Mahkemelerini ve Özel Yetkili Mahkemeleri kaldırdık. Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı’nı kurduk. En önemlisi de “Milli Birlik ve Kardeşlik Süreci” adını verdiğimiz toplumsal barış girişimiyle bir zihniyet devrimini gerçekleştirdik. Bu devrimle kendi vatandaşını tehdit olarak gören devletçi yaklaşım yerine, farklılıkları zenginlik olarak kabul eden, vatandaşı ve vatanına hizmeti esas alan bir anlayışı yürürlüğe koyduk. Farklı dil ve lehçelerin her düzeyde öğretilmesine, aynı şekilde farklı dil ve lehçelerde siyasi propaganda ve yayım yapılabilmesine imkân sağladık. Cezaevlerindeki tutuklu ve hükümlülerin yakınlarıyla anadillerinde görüşebilmesini mümkün hale getirdik. Vatandaşlarımızın kamu hizmetlerinden daha etkin yararlanabilmesi için farklı dil ve lehçelerde tercüman istihdamı sağladık. İnsan haklarının korunması ve geliştirilmesi alanında da günümüz dünyasında geçerli kriterleri esas alan düzenlemeler yaptık. Bu çerçevede, “işkenceye sıfır tolerans” politikası izledik. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına dayalı olarak yargılamanın yenilenmesi yolunu açtık. Bilgi edinme hakkını getirdik. Örgütlenme özgürlüğünü genişlettik. Siyasi partilerin faaliyetlerini güvence altına aldık. Kamu Denetçiliği Kurumu’nu ve Türkiye İnsan Hakları Kurumu’nu kurduk...”⁷⁰

70 KDGM, a.g.e., s. 9-10.

Yine söz konusu kitapta güvenlikten sorumlu Başbakan Yardımcısı Beşir Atalay da ulusal güvenlikte yaşanan değişimi ve dönüşümü Başbakan Erdoğan'ın sözlerine benzer ifadeler kullanarak şu şekilde ifade etmiştir:

"... Bu adımlar, devlet ile toplum arasındaki mesafeyi kısaltan, başka bir ifadeyle milletimizin devletine güvenini pekiştiren adımlardır. AK Parti iktidarı tarafından daha önceki süreçte güvenlikçi bakış açısı ve vesayet kurumları nedeniyle hak ve özgürlükler başta olmak üzere talepleri duymazdan gelen halkımızın sesine kulak verilmiştir. Bu bakımdan, güvenlik ve özgürlük arasında bir denge yakalanmış; aralarında hiçbir ayrıma gidilmeksizin insanların meşru taleplerinin en geniş şekilde karşılanmasına çaba harcanmıştır..."⁷¹

Hem Başbakan Erdoğan hem de Başbakan Yardımcısı Atalay'ın ifade ettikleri bu yeni ulusal güvenlik perspektifi mezkûr kitapçıkta ayrı bir başlık altında ayrıntılı olarak ele alınmış ve ulusal güvenlikte yaşanan dönüşüm şu şekilde ifade edilmiştir:

"... 11 Eylül 2001'den sonra özgürlükler alanında dünyada bir daralma ve içe kapanma yaşanırken, Türkiye'de yine tam tersi bir süreç gelişmiş; demokratikleşme ve insan hakları alanında bir genişleme ve rahatlama dönemine girilmiştir. Son on yılda ortaya konulan politikalarla yerleşik güvenlik anlayışında köklü bir paradigma değişikliğine gidilmiştir. Güvenlik politikalarında milleti ve vatandaşları "tehdit" olarak görme yaklaşımına son verilerek, milletin tarihin derinliklerinden süzülüp gelen sağduyusuna güvenen bir anlayış benimsenmiştir. Otoriter devlet anlayışından demokratik devlete geçişin bir yansıması olarak, ülkemizin can yakıcı sorun alanlarının başında gelen teröre ilişkin sadece güvenlik eksenli değil, çok boyutlu bir strateji benimsenmiştir. Başta terörle mücadele olmak üzere güvenlik konularında, demokratik bir hukuk devletinde olağanüstü ve istisnai sayılan yaklaşım ve yöntemler terk edilerek normalleşme yolunda çok önemli adımlar atılmıştır. Bu kapsamda; olağanüstü hal uygulamasına son verilmiştir. DGM'ler ve özel yetkili mahkemeler kaldırılmıştır. Terörü sona erdirmek, toplumsal barış ve kardeşliği sağlamak amacıyla "Milli Birlik ve Kardeşlik Projesi" başlatılmıştır..."⁷²

Görülüşü üzere, siyasi otorite de AB süreci esnasında yapılan yasal ve anayasal reformlar neticesinde ulusal güvenlik anlayışında önemli bir dönüşümün yaşandığını kabul etmektedir. Burada tartışılması gereken konu ise AB'ye tam üye olma adına Kopenhag siyasi kriterlerine uyum için yapılan yasal ve anayasal reformların hepsine Adalet ve Kalkınma Partisi'nin sahip çıkması ile ilgilidir. Zira 1998 Cardiff Zirvesi ile başlayan sürecin ilk yıllarında söz konusu parti siyasi hayatta mevcut değildi. 1998 Cardiff Zirvesi ile Türkiye'nin AB'ye aday ülke olmamasına rağmen aday ülkeymiş gibi hakkında ilerleme raporunun düzenlenme kararının alınması Mesut

71 KDGM, a.g.e., s. 13.

72 KDGM, a.g.e., s. 44.

Yılmaz'ın önderliğindeki koalisyon hükümeti sırasında olmuştur. Bunun dışında Türkiye'nin 1999 Helsinki Zirvesi ile AB'ye resmen aday ülke olarak kabul edilmesi ise Bülent Ecevit önderliğindeki koalisyon hükümetinin görevi sırasında gerçekleşmiştir. Zaten Kopenhag siyasi kriterlerini karşılama adına kapsamlı reformlar ilk defa yine Bülent Ecevit'in Başbakan olduğu koalisyon hükümetlerinde yapılmıştır. Nitekim 'AB Uyum Paketleri' olarak adlandırılan bu paketlerin ilk üçü - 4744 numaralı I. Uyum Paketi, 4748 numaralı II. Uyum Paketi ve 4771 numaralı III. Uyum Paketi - Bülent Ecevit'in Başbakan olduğu 56. ve 57. Hükümetler döneminde yapılmıştır. Bu uyum paketlerinin ötesinde Başbakan Ecevit önderliğindeki 57. Hükümet 2001 yılının Ekim ayında önemli anayasal değişiklikler yapmıştır. 2007 yılında Avrupa Birliği Genel Sekreterliği (ABGS)'nin (yeni ismiyle Avrupa Birliği Bakanlığı) çıkardığı 'Avrupa Birliği Uyum Yasa Paketleri' adlı kitapçıkta 2001 yılı Ekim ayında gerçekleştirilen Anayasa değişikliklerinin Kopenhag siyasi kriterlerine uyum çalışmalarının esasını teşkil ettiği belirtilmiştir.⁷³

1998 Cardiff Zirvesi sonrası iktidardaki tüm hükümetler tarafından Kopenhag siyasi kriterlerine uyum adına önemli reformlar yapılmıştır. Yapılan tüm bu yasal ve anayasal reformların AB süreci olmadan yapılmasının konjonktürel olarak olanaklı olmadığı yadsınmaz bir gerçekliktir. Nitekim 2000'li yıllarda Avrupa Birliği ile ilgili konularda önemli diplomatik ve idari görevler yapmış olan ABGS eski Genel Sekreteri ve şu anki TBMM Dışişleri Komisyon Başkanı Volkan Bozkır bir gazeteye ziyaret kapsamında verdiği demeçte AB sürecinin dolayısıyla Kopenhag siyasi kriterlerinin önemini şu şekilde anlatmıştır:

"... Eğer AB süreci olmasaydı Türkiye'nin özellikle siyasi reformlarını gerçekleştirmesi ve bugün içinde bulunduğu daha demokratik, daha insan haklarına saygılı statüye ulaşması gerçekten mümkün olamazdı. AB üyelik süreci engellerin aşılmasında ve Türkiye'nin uzun yıllar kendisini baskı altında tutmuş bir vesayet yapısının dışına çıkmasında en önemli faktör olmuştur..."⁷⁴

Yine aynı şekilde 60. Hükümet döneminde iki yıla yakın Dışişleri Bakanlığı yapan ve şu anki ekonomiden sorumlu Başbakan Yardımcısı Ali Babacan AB sürecinin özellikle Türkiye'nin Kopenhag siyasi kriterlerine uyumunun değerlendirildiği AB İlerleme Raporları'nın önemine şu şekilde vurgu yapmıştır:

"... AB pek çok raporla bize ne yapmamız gerektiğini söyledi. Sağ olsunlar, bunları bize yardımcı olmak için söylediler. Bu raporları aynaya olarak görüyoruz.

⁷³ ABGS, a.g.e., s. 3.

⁷⁴ Zaman Gazetesi Resmi İnternet Sayfası, http://www.zaman.com.tr/dunya_ab-sureci-olmasa-turkiye-siyasi-reformlari-yapamazdi_2167933.html (Erişim tarihi: 04.03.2014).

*Bunlar, dışardan bakan bir aynadır. Kimi zaman bozuk bir ayna da olsa, son tahlilde bize yardımcı oluyor...*⁷⁵

KDGM tarafından hazırlanan 'Sessiz Devrim' adlı kitapçıkta da yapılan tüm yasal ve anayasal reformların arkasındaki itici gücün ve 'demokratikleşme' sürecinin tetikleyicisinin AB süreci ve dolayısıyla Kopenhag siyasi kriterleri olduğu şu şekilde ifade edilmiştir:

*"... Demokratikleşme süreçlerinin başlangıç aşamasında, başta AB olmak üzere uluslararası dinamiklerin oldukça önemli etkisi olmuştur. Ülkeye hâkim olan içe kapanmacı, dünyadan kopuk, milletinden korkan politikaların aşılmasında, evrensel düzeyde bir demokrasi ve insan hakları kabulünün yerleşmesinde AB'nin ve AB uyum sürecinin etkisi yadsınamaz. AB üyeliği hedefi doğrultusunda gerçekleştirilmesi gereken Kopenhag Kriterleri, Türkiye'nin demokratikleşme standardının yükseltilmesine ciddi katkı sağlamıştır. Kopenhag Kriterleri'nin üç önemli başlığı olan "insan hakları standartlarının yükseltilmesi", "sivil demokrasi" ve "serbest piyasa ekonomisi" esasen Türkiye'deki demokratikleşme sürecinin olmazsa olmazları olarak da görülebilir..."*⁷⁶

Kopenhag siyasi kriterlerini karşılama adına 1998 Cardiff Zirvesi sonrası yapılan yasal ve anayasal reformların etkisiyle Türkiye'nin ulusal güvenlik politikalarına hâkim olmaya başlayan 'Kopenhag güvenlik ekolünün genişletilmiş güvenlik' ve 'güvenlik dışına bırakma' anlayışının en fazla hissedildiği konuların başında doğal olarak Türkiye'nin en önemli meselesi olan 'Güneydoğu sorunu' ve terörle mücadele gelmektedir. Önceki kısımlarda ayrıntıları ile anlatılan ve Kopenhag siyasi kriterlerini karşılama adına yapılan tüm yasal ve anayasal reformların büyük bir çoğunluğu dolaylı veya doğrudan bu konuyla ilgilidir

Geleneksel yerleşik bir güvenlik anlayışı kapsamında sadece askeri boyutuyla meselenin ele alınıp çözümler üretildiği ve dolayısıyla 'güvenlikleştirildiği' 'Güneydoğu sorunu' ve 'terörle mücadele' konusu gerçekleştirilen reformlara paralel olarak yaşanan süreçte çok farklı bir konuma gelmiştir. Artık askeri boyutunun yanı sıra siyasi, kültürel ve toplumsal boyutları da kapsayacak geniş bir yelpazede ele alınmaya başlanmış, sorun 'normal politika' sınırları içine alınıp olağan yöntem ve araçlarla çözümlenmesine daha fazla ağırlık verilmiştir. 1998 sonrası AB süreci ve buna bağlı olarak Kopenhag siyasi kriterlerinin Türkiye'nin en önemli ulusal güvenlik meselesi olan bu konuyu nasıl dönüştürdüğünü Eski Avrupa Birliği Bakanı ve Türkiye'nin eski AB Başmüzakerecisi Egemen Bağış bu

75 Hürriyet Gazetesi, Resmi İnternet Sayfası, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/20567356.asp> (Erişim tarihi: 04.03.2014).

76 KDGM, a.g.e., s. 38.

göreve gelişinin dördüncü yıldönümünü münasebetiyle yaptığı basın bildirisinde şu şekilde dile getirmiştir:

“... Geçmişin tabuları olarak görülen pek çok konunun rahatlıkla tartışılabil-mektedir.10-15 yıl evvel Türkiye’de insanlar ‘Kürdüm’ demeye korkarken bugün devletin televizyonu olan TRT 6 üzerinden 24 saat Kürtçe yayın yapmaktadır. Türkçe dışındaki dillerde 24 saat yayın yapılmasına olanak veren yönetmelik ile Türkçe dışındaki dillerde bölgesel yayın yapan radyo ve televizyon kanalı sayısını 25’e yükselttik...”⁷⁷

Gerçekten de Kopenhag siyasi kriterlerini karşılama adına 1998 Cardiff Zirvesi’nden günümüze bu konuyla ilintili yapılan tüm yasal ve anayasal reformlar neticesinde ‘Güneydoğu meselesi’ ve terörle mücadelede önceleri ‘tabu’ olarak kabul edilen bazı konular toplumun her kesiminde, siyasette ve bürokraside rahatlıkla konuşulabilir ve tartışılabilir hal almıştır. Bu konuda pek çok yasal ve anayasal değişikliklerle mesele ‘normal politika’ sınırlarına alınıp ‘olağan yöntem ve araçlar’ kullanılmaya ve mesele ‘genişletilmiş güvenlik’ anlayışı gereği çok boyutlu olarak ele alınmaya başlanmıştır. Bu güvelik anlayışı hükümet tarafından ‘Milli Birlik ve Kardeşlik Porojesi’ adı altında 2009 yılında somutlaştırılmıştır. Bu projenin Kopenhag siyasi kriterlerine uyum adına başlatılan ‘demokratikleşme süreci’ veya Başbakan Erdoğan’ın ifadesiyle *“Cumhuriyet’ten sonraki en önemli çağdaşlaşma projesi’nin”* bir devamı niteliğinde olduğu ve bu proje ile amaçlanan hedefler ve yöntemler KDGM tarafından hazırlanan ‘Sessiz Devrim’ adlı kitapçıkta şu şekilde ifade edilmiştir:

“... Türkiye’nin 2002’de başlayan demokratikleşme ve normalleşme sürecinin devamı niteliğinde olan Milli Birlik ve Kardeşlik Projesi ile temel hak ve özgürlüklerin standardını yükselterek demokratikleşme alanını genişletmek suretiyle her türlü görüşün barışçıl bir şekilde ifade edilebildiği, çözüm önerilerinin karşılıklı hoşgörü içinde tartışılabildiği, çoğulcu ve özgürlükçü bir ortamı sağlamak amaçlanmıştır.

Bu proje ile yıllardır karşı karşıya kalınan ve karmaşık bir hale gelen terör sorunu karşısında çok boyutlu bir çözüm politikası geliştirilmesi hedeflenmiştir. Bu çerçevede Türkiye’nin demokrasi standartlarını yükselterek terörü sona erdirmek veya asgari düzeye indirmek amaçlanmıştır. Bunu sağlamak için bir taraftan demokratikleşme alanında ileri adımlar atılmakta, diğer taraftan da terör örgütünün beslendiği kaynaklar kurutulularak, örgüte yeni katılımları önlemeye ve bir şekilde katılmış olanları tekrar topluma kazandırmaya yönelik çalışmalar sürdürülmektedir.

Milli Birlik ve Kardeşlik Projesi kapsamında atılan adımlarla, korkuların, tabuların, yasakların aşılması; toplumun ve devletin kendi sorunları ile yüzleşmesi;

77 T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı Resmi İnternet Sayfası, <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=48439&l=1> (Erişim tarihi: 04.03.2014).

yıllardır konuşulmadığı için daha da büyüyen sorunların açıklıkla konuşulup tartışılabilmesi sağlanmıştır. Bu şekilde, sorunların rahatça tartışılıyor olması ve deoletin ilk defa böylesine yoğun bir çözüm iradesi ve arayışı sergilemesi, aynı zamanda bir tür "sosyal restorasyon" işlevi görmüştür...⁷⁸

Ancak burada tartışılacak en önemli ayrıntı ise söz konusu 'demokratikleşme sürecinin' 2002 yılında başlayıp başlamadığı ile ilgilidir. Bir önceki sayfalarda belirtildiği gibi, bu süreç 2002 yılında Adalet ve Kalkınma Partisi'nin iktidara gelmesiyle başlamamıştır. 1998 Cardiff Zirvesi sonrası Mesut Yılmaz Hükümeti ile başlayan bu süreç Kasım 2002'ye kadar iktidar olan Bülent Ecevit Hükümetleri döneminde ise ivme kazanmış, sonraki hükümetler döneminde zirve yapmıştır. Daha önce belirtildiği gibi ABGS tarafından 2007 yılında çıkartılan 'Avrupa Birliği Uyum Yasa Paketleri' adlı kitapçıkta Ecevit Hükümeti tarafından 2001 yılı Ekim ayında gerçekleştirilen Anayasa değişikliklerinin Kopenhag siyasi kriterlerine uyum çalışmalarının 'esasını' teşkil ettiği belirtilmiştir.

Görüldüğü üzere, 'demokratikleşme süreci' ve onun bir devamı niteliğinde kabul edilen 'Milli Birlik ve Kardeşlik Projesi' özellikle Türkiye'nin en önemli ulusal güvenlik sorunu olan 'Güneydoğu meselesi' ve terörle mücadele konularında Adalet ve Kalkınma Partisi hükümetleri döneminde zirve yapmıştır. Bu zirve yapışın en canlı örneği ise 16 Kasım 2013'te Mesut Barzani ile 30 yıla aşkın yasal nedenler nedeniyle Türkiye'ye gelemeyen Şivan Perver'in Başbakan Erdoğan'ın davetiyle Diyarbakır'da yapılan toplu açılış törenine katılmaları ve Türkiye tarihinde bir Başbakan'ın ilk defa 'Kuzey Irak Kürdistan Bölgesi' ifadesini kullanmıştır. Bu ifade gelişmiş güzel kullanılmış bir ifade olmayıp 'planlı' ve 'önceden tasarlanmış' bir şekilde kullanmasıdır. 1990'lı yıllarda Mesut Barzani ve Celal Talabani gibi Kürt liderlerin alt seviyedeki askeri ve idari bürokratlarla muhatap bırakıldığı ve Irak'ın kuzeyinde bir Kürt devleti kurulma ihtimalinin 'kırmızı çizgi' olarak kabul edildiği bir dönemden 16 Kasım 2013 tarihindeki buluşmada gelinen nokta büyük önem arz etmektedir.

Kopenhag siyasi kriterlerinin 'demokratik koşulsallık' prensibi kapsamında tetiklediği ve ivme kazandırdığı 'demokratikleşme' süreci ve bunun devamı olarak kabul edilen 'Milli Birlik ve Kardeşlik Projesi' Türkiye'de ulusal güvenliğin büyük bir dönüşüm geçirdiğini açıkça göstermektedir. Kopenhag güvenlik ekolünün hâkim olmaya başladığı bu yeni güvenlik perspektifinin AB sürecinin yeniden ivme kazanması ile daha da güçleneceği düşünülmektedir. Ancak bu yeni ulusal güvenlik perspektifinin başarılı olup olmadığı/olmayacağı diğer bir deyişle Türkiye'nin ulusal birliğini

ve topraksal bütünlüğünü koruyup güçlendirdiği veya aksine zayıflattığı konusunda kesin bir kanaat veya veri ortaya koymanın çok erken olduğu değerlendirilmektedir. Bu bağlamda yeni ulusal güvenlik perspektifinin ne derecede başarılı olup olmadığı konusu ilerleyen yıllarda yapılacak bilimsel çalışmaların önemli bir araştırma sorusu olacaktır.

KAYNAKÇA

- ARAS Bülent ve POLAT Rabia K., "From Conflict to Cooperation: Desecuritization of Turkey's Relations with Syria and Iran", *Security Dialogue*, 2008, Volume: 39, Issue 5.
- AYDIN Mustafa, "Securitization of History and Geography: Understanding of Security in Turkey", *Southeast European and Black Sea Studies*, 2003, Volume 3, Issue 2.
- BİLGİN Pınar, "Turkey's Changing Security Discourses: The Challenge of Globalisation", *European Journal of Political Research*, Volume:44, Issue:1.
- BELLAMY Alex ve MCDONALD Matt, "Securing International Society: Towards an English School Discourse of Security", *Australian Journal of Political Science*, 2004, Volume 39, Number 2.
- BEHNKE Andreas, "The Message or the Messenger? Reflections on the Role of Security Experts", *Cooperation and Conflict*, 2000, Volume 35, Issue 1.
- BÖRZEL Tanja A. ve RISSE Thomas, "When Europe Hits Home. Europeanization and Domestic Change", *European Integration online Papers (EIoP)*, 2000, Volume 4, N°15.
- BUZAN Bary, "Peace, Power and Security: Contending Concepts in the Study of International Relations", *Journal of Peace Research*, 1984, Volume 21, Issue 2.
- BUZAN Bary, "New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century", *International Affairs*, 1991, Volume 67, Number 3.
- CEBECİ Münevver, Tehdit Algılamasında Yapısal ve Konjonktürel Nitelikler/İthal Tehditler, Türkiye'ye Yönelik Dış Kaynaklı Risk ve Tehditler Sempozyumu, T.C. Genelkurmay Başkanlığı Harp Akademileri Komutanlığı SAREN Müdürlüğü, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 05-06 Nisan 2007.
- CHA Victor D., "Globalization and the Study of International Security", *Journal of Peace Research*, 2000, Volume 37, Issue 3.
- CHECKEL Jeffrey T., "Compliance and Conditionality", *Arena Working Papers*, WP 00/18.
- DAVUTOĞLU Ahmet, *Stratejik Derinlik: Türkiye'nin Uluslararası Konumu*, Küre Yayınları, İstanbul, 2009.
- HUYSMANS Jef, "The Question of the Limit: Desecuritization and the Aesthetics of Horror in Political Realism", *Millennium*, Volume 27, Issue 3.
- KARATÖCHWIL Friedrich, 'Norms vs. Numbers, Multilateralism and the Rationalist and Reflexivist Approaches to Institutions, A Unilateral Plea for Communicative Rationality', Joh G. Ruggie, (ed.), *Multilateralism Matters: The Theory and Praxis of An Institutional Form*, Columbia University Press, New York, 1993.
- KARAOSMANOĞLU Ali L., *Turkish Security Culture: Evolutionary or Carved in Stone*, Peter M. E. Volten (ed.), *Perceptions and Misperceptions in the EU and Turkey: Stumbling Blocks on the Road to Accession*, Groningen, The Centre of European Security Studies (CESS), 2009.

- MARCH James G. ve OLSEN Johan P., "The Institutional Dynamics of International Political Orders", International Organization, 1998, Volume 51, Issue 1.
- OVALIA. Şevket, "Masadan Sahaya Geçiş: Yeni Güvenlik Kurgusunun Uluslararası Politikadaki Yansımaları", 2004, Avrasya Dosyası Cilt: 10, Sayı :4.
- ÖZCAN Gencer, Doksanlı Yıllarda Türkiye'nin Değişen Güvenlik Ortamı, Gencer Özcan ve Şule Kut (der.), En Uzun Onyıl: Türkiye'nin Ulusal Güvenlik ve Dış Politika Gündeminde Doksanlı Yıllar, İstanbul, Büke Yayıncılık, 2000.
- ÜLMAN Burak, Türkiye'nin Yeni Güvenlik Algılamaları ve Bölücülük, Gencer Özcan ve Şule Kut (der.), En Uzun Onyıl: Türkiye'nin Ulusal Güvenlik ve Dış Politika Gündeminde Doksanlı Yıllar, İstanbul, Büke Yayıncılık, 2000.
- UZGEL İlhan, Ulusal Çıkar ve Dış Politika, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2004.
- WAEVER Ole, "European Security Identities", Journal of Common Market Studies, 1996, Volume 34, Number 1.
- WAEVER Ole, Securitization and Desecuritization, Ronnie D. Lipshutz (ed.), On Security, Columbia University Pres, New York, 1995.
- WAEVER Ole, Securitization and Desecuritization, Ronnie D. Lipshutz (ed.), On Security, Columbia University Pres, New York, 1995.
- WILLIAMS Michael C., "Words, Images, Enemies: Securitization and International Politics", International Studies Quarterly, Volume 47, Issue 4.

Diğer Kaynaklar

- Anadolu Ajansı Resmi İnternet Sayfası, <http://www.aa.com.tr>
- CNN TÜRK Resmi İnternet Sayfası, <http://tv.cnnturk.com>
- NTV Resmi İnternet Sayfası, <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news>
- Habertürk Resmi İnternet Sayfası, <http://video.haberturk.com>
- TBMM Resmi İnternet sayfası,, <http://www2.tbmm.gov.tr>
- T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı Resmi İnternet Sayfası, <http://www.abgs.gov.tr>
- T.C. Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü Mevzuat Bilgi Sistemi Resmi İnternet Sayfası, <http://www.mevzuat.gov.tr>
- T.C. İçişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sayfası, <http://www.icisleribasin.gov.tr>
- T.C. Milli Güvenlik Kurulu Resmi İnternet Sayfası <http://www.mgk.gov.tr>
- T.C. Resmi Gazete Resmi İnternet Sayfası <http://www.resmigazete.gov.tr>
- Hürriyet Gazetesi.
- Milliyet Gazetesi.
- Radikal Gazetesi.
- Sabah Gazetesi.
- Zaman Gazetesi